

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ
Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

**Srovnání postavení metropolitních oblastí
v regionální politice ČR a Francie**

Diplomová práce

Autorka: Bc. Nela Čermáková

Vedoucí práce: Ing. Radka Redlichová, Ph.D.

Brno 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci:

vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných pracích.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona. Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně, dne:

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Ing. Radce Redlichové, Ph.D. za odborné vedení a poskytnutí připomínek během zpracování diplomové práce. Panu Ing. Petru Šašinkovi patří poděkování za ochotu a poskytnutí cenných informací a rad pro zpracovávané téma. A v ne poslední řadě bych ráda poděkovala svojí rodině, která mi byla podporou po celou dobu studia.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá srovnáním metropolitních oblastí České republiky a Francie. Cílem této práce je vyhodnotit pomocí komparativní analýzy postavení metropolitních oblastí v regionální politice výše zmíněných zemí. Komparace je zpracována na základě analýzy odborných textů a za pomoci čtyř hodnotících kritérií – podpora státu, lokální podpora, územní členění, témata řešená v rámci metropolitních oblastí. Z komparace vyplynulo, že v regionální politice ČR jsou metropolitní oblasti pojmány značně slabě, ve srovnání s postavením metropolitních oblastí v regionální politice Francie. Tato skutečnost je vysvětlena absencí zájmu ze strany státu. Vzhledem k vysoké fragmentaci sídelního systému nenapomáhá situaci ani ne příliš dlouhodobě podporovaná meziobecní spolupráce. Z pohledu územního členění jsou nejednotnost vymezení metropolitních oblastí, či celkový zájem o jejich vytvoření až na základě tlaku EU hodnoceny také jako negativní. Následně je posouzena míra institucionalizace z hlediska zlepšení postavení metropolitních oblastí v české regionální politice. Z poznatků zjištěných o řízení metropolitních oblastí ve Francii a v jiných evropských státech bylo možné konstruovat konkrétní návrhy institucionalizace metropolitních oblastí ČR.

Klíčová slova

Metropolitní oblasti, regionální politika, urbanizace, město, ITI, institucionalizace, Česká republika, Francie

Abstract

The diploma thesis deals with comparing metropolitan areas in the Czech Republic and France. The aim of this thesis is evaluate by a comparative analysis the position of metropolitan areas in regional policy of the countries mentioned above. The comparison is based on analysis of expert texts and with help of four evaluation criteria – state support, local support, territorial classification, topics solve within metropolitan areas. The comparison showed that in regional policy of Czech Republic are metropolitan areas included considerably weak, in compare of situation of metropolitan areas in regional policy of France. This fact is explained by absence of state interest. Due to the high fragmentation of settlement system, not too long support of municipal cooperation is not helpful for this situation. From the point of view of territorial classification are disunity in demarcation of metropolitan areas, or overall interest in its creation only from EU's pressure assessed as negative. Next, the level of institutionalization in term of improved the position of metropolitan areas in Czech regional policy is assessed. From the findings about metropolitan governance in France and in other European countries it was possible to construct the suggestions of institutionalization metropolitan areas in Czech Republic.

Key words

Metropolitan areas, Regional policy, urbanization, city, ITI, institutionalization, Czech Republic, France

Obsah

1	Úvod	9
2	Cíle práce	11
3	Přehled problematiky	12
3.1	Město	12
3.2	Urbanizace	15
3.2.1	Proces urbanizace na území České republiky	22
3.2.2	Změny v urbanizačním procesu	25
3.3	Metropolitní oblast	28
3.4	Regionální politika	31
3.4.1	Definice regionální politiky	31
3.4.2	Cíle regionální politiky	32
3.4.3	Nástroje regionální politiky	33
4	Metodika práce	36
5	Komparace regionální politiky a metropolitních oblastí v České republice a ve Francii	37
5.1	Česká republika	39
5.2	Francie	48
5.3	Shrnutí rozdílů	58
5.3.1	Podpora státu (Top-Down přístup)	58
5.3.2	Lokální podpora (Bottom-Up přístup)	59
5.3.3	Územní členění	61
5.3.4	Témata řešená v metropolitních oblastech	62
5.4	Dopady rozdílů	64
6	Diskuze a návrh institucionalizace metropolitních oblastí v ČR	66
7	Závěr	72
8	Zdroje	75

8.1	Tištěné zdroje	75
8.2	Internetové zdroje.....	78
9	Seznam použitých zkratek	87
10	Seznam grafů, obrázků, tabulek	88

1 Úvod

Rozdílný rozvoj území po celém světě je zapříčiněn mnoha faktory (lidskými, přírodními, ekonomickými aj.), existují tak regiony vyspělé a naopak regiony zaostalé. Existence příliš velkých rozdílů mezi regiony je zpravidla považována za negativní jev. Proto si nelze představit vyřešení této situace bez kvalitní politiky, která usiluje o pozitivní rozvoj regionu, jenž je jejím primárním cílem. V praxi se jedná o tzv. regionální politiku, která čelí výzvám a rizikům s rozvojem regionů spojenými a zajišťuje koordinaci a vzájemnou spolupráci různých subjektů při rozvoji území, který má vést k udržitelnosti a být vyvážený. Jednou ze skupin teorií regionálního rozvoje je podpora rozvojových pólů, tedy oblastí s vyšší hustotou osídlení, které disponují atributy konkurenceschopnosti (věda, výzkum, inovace, technologické služby) a rozvojovým potenciálem území. Význam takto vysoce urbanizovaných území postupem času nabývá na své důležitosti, a proto předmětem této práce jsou metropolitní oblasti, představující urbanizovaná území, která mají v současnosti velký vliv na urbánní rozvoj. Města ve svém tradičním pojetí stále ještě vzácně existují, avšak u většiny případů je městský fenomén lépe vystihnout pojmem „metropolitní oblasti“, které se vytvářejí podél funkčních sítí a přesahují institucionálně definované hranice území. Rostoucí zájem o metropolitní oblasti je silně spojen se třemi trendy současného společenského vývoje – populačním růstem, globalizací a urbanizací, které vyvíjejí silný vliv na prostorové struktury na celém světě.

Ačkoliv se metropolitní oblasti České republiky značně liší od metropolitních oblastí světových velkoměst, a to hlavně významem v globální ekonomice, na české scéně zauímají významnou pozici jak v sídelní síti, tak v ekonomické, politické a kulturní sféře, která je brána na zřetel i v prostoru celé střední Evropy (Musil, 2003). Proto je překvapujícím faktem, že v dnešní době, kdy je význam metropolitního řízení (metropolitan governance) vyzdvihován v mnoha vyspělých evropských státech a regionální politika EU v aktuálním programovém období 2014–2020 vyčlenila na metropolitní oblasti finanční podporu¹, nejsou metropolitní oblasti v systému české veřejné správy nijak ukotveny.

¹ Pro ČR pohybující se okolo 38,2 mld. Kč (MMR, 2015).

Příčinu absence institucionalizace lze hledat v době, kdy se národní vlády po celé Evropě ujaly aktivní role v poválečné expanzi sociálního státu – proces, který dominuje na politické scéně od roku 1950 do 1980 (Salet a kol., 2003). To však neznamená, že institucionální podmínky byly ve všech evropských státech podobné. Naopak, socioekonomické vzory evropských zemí se významně lišily, jejich mezivládní struktury byly zakořeněné v různých národních tradicích a správní kultury vykazovaly velmi odlišné styly. To vše je významným faktorem při určování stupně autonomie konaného v metropolitním měřítku. V České republice měl vliv na utváření metropolitních oblastí, v porovnání se západními zeměmi odehrávající se se zpožděním, komunismus. Proto se u nás první přirozené funkční regiony, jak lze tyto oblasti také chápat, začaly utvářet až v období transformace.

Tato situace vyžadovala a nadále vyžaduje mimo jiné značné nároky na kvalitní regionální politiku, o níž se v České republice zvýšil zájem až od druhé poloviny 90. let 20. století, kdy se podnětem k tomu stala snaha naší země připojit se k Evropské unii (EU). A právě i EU může být nápomocna v podpoře a rozvoji metropolitních oblastí ČR, avšak za předpokladu existence podkladů, prokazujících vymezení těchto území a opravňujících k čerpání z evropských fondů. Jak si Česká republika stojí v oblasti metropolitních oblastí, v čem se od ní liší Francie a čím může být inspirací vzhledem k déle trvajícím a rozvinutějším francouzskému řízení metropolí, popisuje tato práce.

2 Cíle práce

Hlavním cílem předkládané závěrečné práce je srovnat postavení metropolitních oblastí v regionální politice České republiky a Francie.

V rámci zkoumané problematiky se také jedná o posouzení míry institucionalizace metropolitních oblastí od neformální až po formální – legislativní ukotvení metropolitních oblastí (jak je tomu ve Francii), a to včetně výhod i rizik jednotlivých řešení v kontextu možné aplikovatelnosti optimálního řešení pro Českou republiku.

Předpokládá se, že rozvoj metropolitních oblastí v České republice, jakožto státu střední Evropy, se stále liší, respektive zaostává za modelem metropolitních oblastí Francie. Ten se řadí do modelu států západní Evropy, v níž mají, a to vzhledem k historicky rozdílnému pojetí za vlád komunismu, propracovanější a rozvinutější systém metropolitního řízení.

Téma zpracované v předkládané diplomové práci bylo vybráno nejen z důvodu zájmu o regionální politiku jako takovou, ale především z důvodu snahy poskytnout užitečné informace týkající se naší veřejné správy a podrobného přiblížení současného stavu metropolitních oblastí v České republice. V porovnání s evropskými zeměmi, které jako např. Francie mají déle trvající zkušenosti s touto problematikou, není vyloučeno, že pro ČR mohou posloužit jako vzor úspěšného metropolitního řízení.

3 Přehled problematiky

V kontextu vývoje urbanizace představují metropolitní oblasti zcela podstatný prvek, v současnosti velice diskutovaný z pohledu ekonomického rozvoje. Proto pro zasvěcení do dané problematiky a pochopení současného významu těchto oblastí bude úvodem této kapitoly zaměřen se na výklad pojmu město a následně pojmů úzce s ním souvisejících, kterými jsou urbanizace a metropolitní oblast. V návaznosti na posouzení metropolitních oblastí v kontextu regionální politiky je termín regionální politika v závěru kapitoly také vyložen.

3.1 Město

Vznik měst je úzce spojen s významnou historickou přeměnou, která se nazývá neolitická revoluce. Tato revoluce znamenala přechod od kořistnického způsobu obživy (lov a sběr) k výrobnímu způsobu obživy (chov a pěstování = zemědělství), a umožnila tak trvalé usazování obyvatelstva a následný vznik prvních měst, která z počátku měla venkovský charakter. Nejstarší města vznikala v 5. až 2. tisíciletí př. n. l. především v nejvýhodnějších oblastech pro zemědělskou výrobu, tedy v oblasti Blízkého Východu (Mezopotámie, Írán a Egypt), a byla vystavěna převážně na pahorcích, zejména z obranných důvodů. Patří mezi ně města Jericho, Babylon, Mennofer (Memfis), Kartágo, Troja, Mykény, Olympia, Delfy, Sparta a Athény, Miletos aj. Votrubec (1980) uvádí, že důležitou roli v poměšťování lidské společnosti představují společenství činitelé. Město je sociálním výtvozem, který by nebyl myslitelný bez volně organizované rodiny, bez rozsáhlých hromadných komunikačních prostředků, či bez dělby práce. (Chalupa, Hübelová, 2011)

Co se týče *definice města*, podle Haláse, Fňukala, Brychtové (2013), není možné město v rámci geografie jednoznačně definovat. Pojem město je závislý na kulturních oblastech dané země, stavu a rozvoji společnosti a na řadě dalších kritérií. Pohled na město se zkrátka liší, a proto je tento pojem chápán různými etapami vývoje měst odlišným způsobem. Město definoval už Max Weber v roce 1921, a to jako ohraničené tržní sídlo, které z pravidla umožňuje příležitostnou i zcela pravidelnou výměnu zboží, avšak ne každý trh dělá z místa, kde je pořádán, město (Votrubec, 1980). Podle stejného autora se z ekonomického hlediska může jednat o město teprve tehdy, když místní obyvatelstvo uspokojuje na místním trhu podstatnou část svých běžných potřeb. Jednu

z novějších definic města uvádí Nelo-lo a Mele (2016, s. 3–10), kteří berou v potaz, že města 21. století jsou od těch z 19. či 20. století odlišná, více dynamická. Současné město je městské a měšťanské území, kde centrum, předměstí a metropolitní oblast ztrácejí svůj význam a hranice ustupují urbanizované oblasti. Urbanizované oblasti disponují odlišnými centry organizovanými kolem toků a jednotných prostorů. Rozdílnost definice města vykazují nejen různé etapy vývoje měst, ale i různé části světa, respektive země. V České Republice dle § 3 odst. 1, Zákona č. 128/2000Sb. o obcích je městem obec, jejíž počet obyvatel činí alespoň 3 000, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Z důvodu nejednotného vývoje obcí zákon v § 3 odst. 3 upřesňuje, že *„obec, která byla městem přede dnem 17. května 1954, je městem, pokud o to požádá předsedu Poslanecké sněmovny. Předseda Poslanecké sněmovny tak na žádost obce stanoví a zároveň určí den, kdy se obec stává městem“* (Česko, 2000). Francouzský zákon považuje obec stejnou obcí ("commune") ať má 100 nebo 100 000 obyvatel. Pojem město ("ville") se používá jen pro neformální účely (Moreau, 2004). Značnou subjektivitu pojmu město asi nejlépe vystihuje definice, vyřčená Jacqueline Beaujeu-Garnierovou a Georges Chabotem (1965): *„V každé zemi je městem to sídlo, ve kterém se obyvatelé příslušné země cítí být ve městě“*.

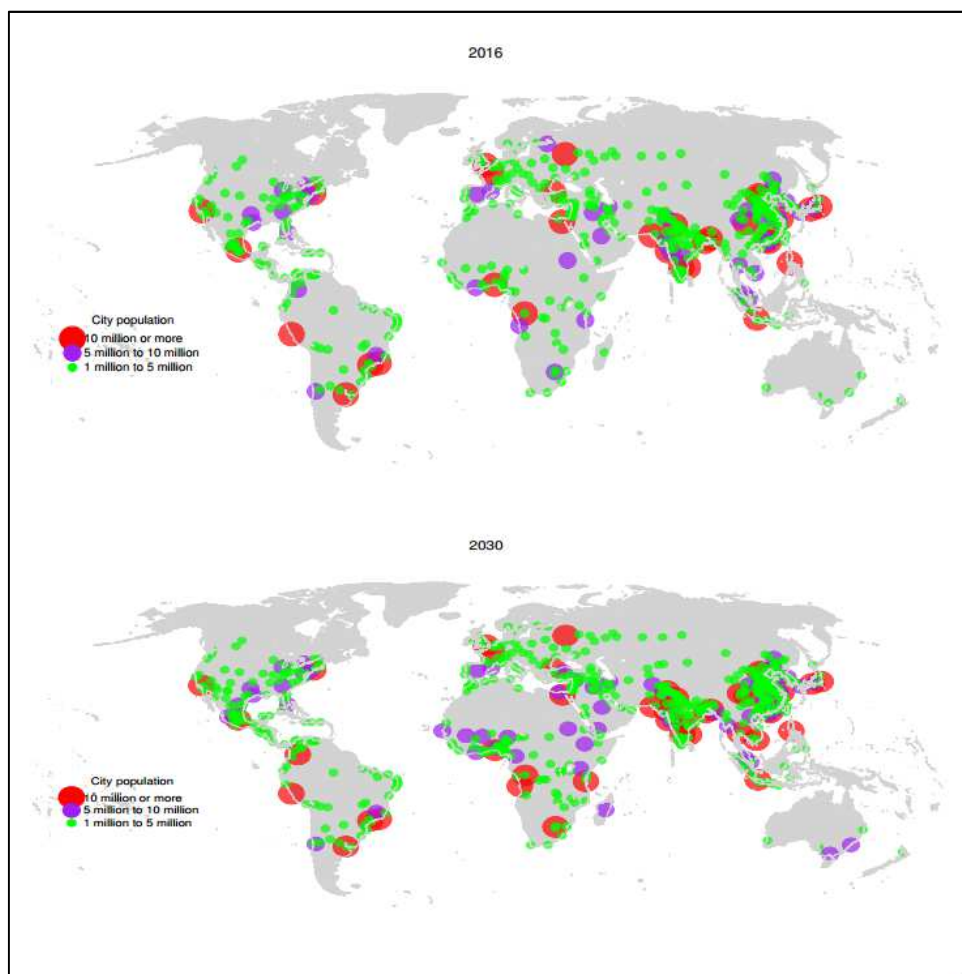
Přestože doposud nebyla geografie vytvořena jednotná definice pojmu město, shodu lze shledávat v tom, že každé sídlo, jež má být považováno za město, musí splňovat určité náležitosti jak na vnější vzhled (tzv. vnější znaky města: soustředěný půdorys, existence uzavřeného a zřetelného jádra), tak na vlastnosti a chování svých obyvatel (tzv. vnitřní znaky města: vysoký stupeň koncentrace obyvatelstva, různorodost hospodářských činností a městských funkcí). Konkrétní hodnoty pro jednotlivé ukazatele charakterizujících základní znaky města však nelze přesně stanovit. (Halás, Fňukal, Brychtová, 2013)

V praxi nelze posuzovat každé sídlo samostatně, proto je pro tyto případy nutné vypracovat vhodnou *metodiku pro vymezení* městského a venkovského sídla. Halás, Fňukal, Brychtová (2013) uvádí, že město lze vymezit mnoha způsoby, mezi nejčastější však patří administrativně právní (legislativní) vymezení, vymezení dle počtu obyvatel (tzv. statistické), či sociologické. Dalšími kritérii pro vymezení mohou být kritéria funkční (především při vymezování aglomerací) nebo nejrůznější typy morfologických

vymezení, jako je např. koncept kompaktního města. Statistické vymezení města je dosti přesné a v kontextu vymezování metropolitních oblastí představuje jedno z kritérií. Spočívá na základě stanovení počtu obyvatel daného sídla potažmo z kombinace počtu obyvatel s jinými přesně měřitelnými znaky (podíl zaměstnaných v jednotlivých sektorech, vybavenost sídla aj.). Statistická kritéria slouží nejen k vymezení měst, ale také k stanovení počtu a podílu městské populace v jednotlivých zemích. Jedno z doporučení přijaté ekonomickou komisí OSN udává, že za města by měla být brána ta sídla, která čítají více než 10 tisíc obyvatel a zároveň v zemědělství pracuje maximálně 20 % z ekonomicky aktivních obyvatel daného města (OSN, 2014).

Jak uvádí Nel-lo a Mele (2016), současná města světa nabízí nespočetně mnoho možností v podobě ekonomického rozvoje či lepšího přístupu k základním službám (zdravotnická péče, vzdělání, kultura), proto roste jejich velikost (populace) i počet. Výše zmíněnou situaci růstu velikosti i počtu měst znázorňuje kartodiagram světové městské populace nad 1 milion v roce 2016 a její předpokládaný vývoj v roce 2030.

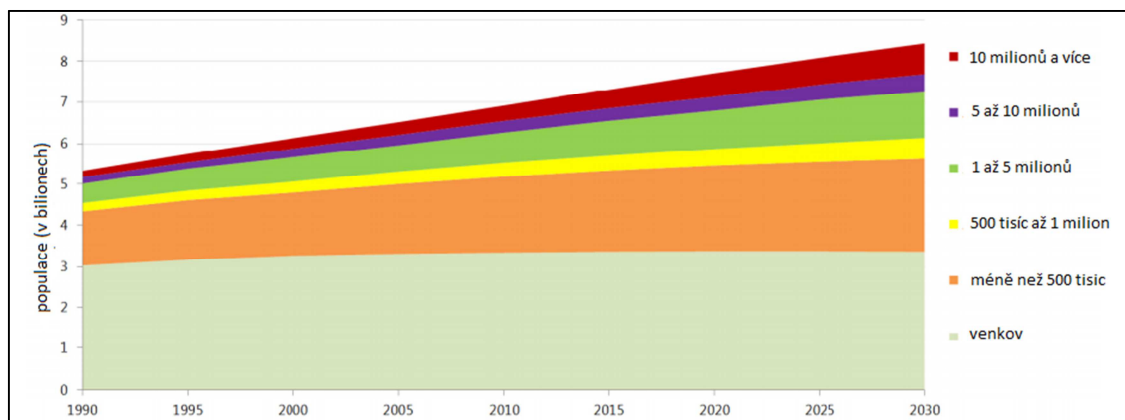
Obrázek č. 1: Města s jedním a více miliónů obyvatel v roce 2016 a 2030

Zdroj: United Nations, 2016, str. 2.

Podrobněji jsou světová populace a její vývoj znázorněny na grafu č. 2, a to dle velikostní skupiny osídlení měst v letech 1990–2030.

Graf č. 1: Světová populace dle velikostních tříd měst v letech 1990–2030

Zdroj: United Nations, 2016, str. 3.

Na základě výzkumu OSN s názvem *The World's Cities in 2016* (2016) je prognostikován růst populace mezi lety 2016–2030 ve všech velikostních třídách měst kromě venkovské populace, u které je předpokládán mírný pokles.

S počtem obyvatel ve městech naopak souvisí i mnoho problémů (např. skleníkové plyny, nedostatek parkovacích míst či zeleně, zvýšená kriminalita). Proto je snahou nahlížet na města a jejich systém jako na hlavní aktéry udržitelného rozvoje a pomocí jejich výhod (inovace, technologie) a efektivního řízení zajistit pozitivní budoucnost urbanizace, která je s městy úzce spojena. (Nel-lo a Mele, 2016)

3.2 Urbanizace

Vývoji metropolitních oblastí předcházela výše zmíněná vznik prvních měst, následovaný vlnou urbanizace, kdy od roku 1950 docházelo k postupnému navyšování podílu městského obyvatelstva, čímž se bude zabývat tato podkapitola.

Z pohledu definování tohoto pojmu, dle Slovníku sociální geografie (Johnston a kol., 2000, s. 883) „urbanizace představuje proces, kdy dochází k relativní koncentraci obyvatelstva (a tím i jeho aktivit) v území do měst.“ Jednoduše řečeno, urbanizace je uváděna jako proces poměšřování, stávání se městským. V této geografické literatuře jsou rozeznávány tři možné způsoby urbanizace. První pojetí geograficko-demografické, které urbanizaci chápe jako proces růstu podílu městského obyvatelstva

v rámci celé populace a zároveň i růstu koncentrace obyvatelstva do větších sídel. Výsledkem se tak stává plně urbanizovaná společnost, jejíž většina populace žije v několika metropolitních oblastech. Dále je urbanizace, v souvislosti se strukturálními změnami vyvolanými rozvojem kapitalismu, vykládána z pohledu ekonomického, a nakonec z pohledu behaviorálního, který bere město jako centrum sociálních změn, ve smyslu přetváření zvyků, postojů a hodnotové orientace lidí.

Oproti geografické definici urbanizace existuje i definice sociologická, kde je termín urbanizace chápán jako *„nejobecnější prostorová koncentrace lidských činností i obyvatelstva projevující se změnami v chování lidí, v jejich motivacích, v kulturních vzorech i ve formách organizace společnosti. Změny jsou vyvolány životem v prostředí s velkým počtem, vysokou hustotou a značnou různorodostí obyvatel, aktivit i lidských výtvorů“* (Musil, 1996, s. 1358–1359).

Nejen geografové, či sociologové, ale v neposlední řadě také urbanisté (respektive městské plánování) mají svoji definici, pro které je urbanizace chápána jako *„proces, kterým lidská společnost v interakci se životním prostředím vytváří stále nové prostorové vzory v závislosti na převládajících technologiích, sociálních vztazích a členění politické moci.“* Urbanizace proto má tendenci konvergovat k prostorové tvorbě nebo struktuře. (Nel-lo and Mele, 2016, s. 24)

Urbanizace, jako výše zmíněný proces, probíhá v jednotlivých fázích. U řady autorů (Halás, Fňukal, Brychtová, 2013), (Goodall, 1987), (Hampl, Kühnl, Gradavský, 1989), (Hampl, 2005) jsou rozlišovány dvě základní fáze: **urbanizace extenzivní** (chápána v užším slova smyslu) a **urbanizace intenzivní** (chápána v širším slova smyslu). Za extenzivní urbanizaci je považována situace, kdy dochází k navyšování podílu městského obyvatelstva formou růstu měst a jejich předměstí. Fáze intenzivní urbanizace další fyzickou koncentrací obyvatelstva do měst nezahrnuje, naopak v některých případech lze dokonce pozorovat opačný trend. Přesto se i nadále do měst soustřeďují „řídící funkce“ – ve městech se koncentrují významné společenské a hospodářské aktivity a s tím související možnosti získání informací a kontaktů, usídlení institucí s rozhodovacími pravomocemi, či existence kvartérní činnosti – věda, výzkum, či finančnictví.

Dle Chalupy a Hübelové (2011) rozlišujeme 3 fáze urbanizace:

1. urbanizaci předindustriální epochy

Vznik starověkých měst byl výsledkem trojí společenské dělby práce. První společenská dělba práce vedle k vyčlenění prvních zemědělců. Následně došlo k oddělení řemesel a jejich koncentraci v určitých sídlech – vznik zárodků prvních měst (tzv. druhá společenská dělba práce). Poslední třetí společenskou dělbou práce, tj. oddělením výměny zboží od řemesel, se město předindustriálního období stává centrem zemědělské sféry a zahrnuje obchod a řemesla. Po rozpadu Římské říše došlo v Evropě k výraznému úpadku většiny starověkých měst. Teprve v období 7. a 8. století (u nás až od 12. století), kdy byla překonána největší krize evropské civilizace, dochází k oživení některých starověkých měst a vzniku spousty nových středověkých měst.

2. urbanizaci industriální epochy

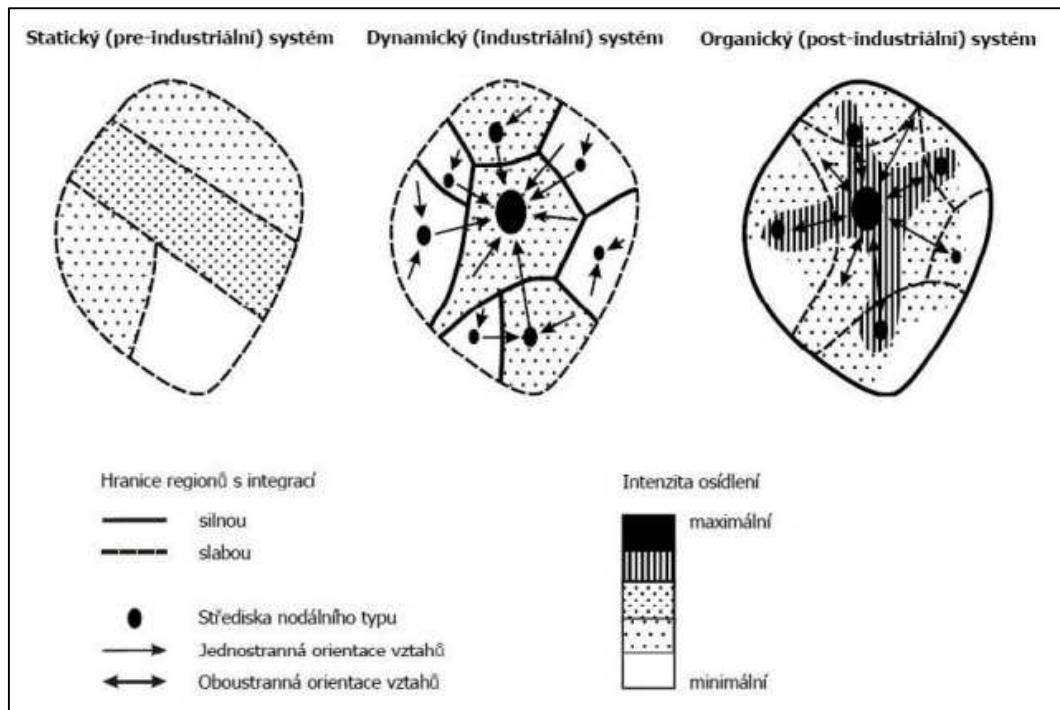
Novou hlavní městotvornou funkcí je průmyslová výroba, jejíž rozvoj nastal v 18.–19. století díky průmyslové revoluci. Z toho důvodu nastává významný přesun ze zemědělství uvolněných osob z venkova do měst, kde jsou zaměstnaní v městských velkovýrobnách (manufaktury, později továrny). Ke vzniku nebo rozvoji měst dochází na základě lokalizačního faktoru industriálního období, kterým bylo minerální palivo (uhlí). Proto většina těchto měst byla založena v těžebních oblastech.

3. urbanizaci postindustriální epochy

V postindustriální epoše jsou hlavní městotvornou složkou služby (terciér a kvartér), kdy se ekonomická transformace projevuje přechodem z ekonomiky založené na výrobě (sekundární sektor) k ekonomice založené na službách. Národní a globální kapitál je rozšiřován, což mimo jiné vyjadřuje požadavek nového životního standardu – zkracování pracovní doby, důraz na duševní práci, využití volného času, individualizace, rozvoj IT aj. Změna technologií výroby a modernizace nákupu zboží klade větší požadavky na plochy (výstavba velkoobchodu na nezastavěném území v blízkosti hranice měst), proto se města rozšiřují na venkov, a mění tak jeho ekonomický a kulturní ráz.

Na příkladu osídlení ČSR je Hampl (1989) popsán vývoj a strukturalizace sociálně geografických systémů, který probíhá ve výše zmíněných 3 fázích (obrázek č. 2). S prohlubující se dělbou práce dochází k nárůstu vzájemné závislosti mezi městy, což autor označuje jako proces metropolizace, který je typický pro metropolitní oblast. V důsledku společenské dělby práce mezi sídly došlo k vzniku metropolitní oblasti, chápané jako funkční celek. K této společenské dělbě práce (funkcí) mezi jednotlivými elementy metropolitních oblastí dochází postupným vývojem od fáze preindustriální, industriální až k současné postindustriální fázi vývoje systému osídlení. Ouředníček a kol. (2014) dodává, že výše zmíněná dělba vedla k odlišení mezi metropolitní oblastí a zájmovým územím, které je prostorem, kde se promítají ekonomické, správní a technické vztahy města a jeho okolí, používané typicky v oblasti územního plánování.

Obrázek č. 2: Vývoj prostorové struktury sociálněgeografického systému

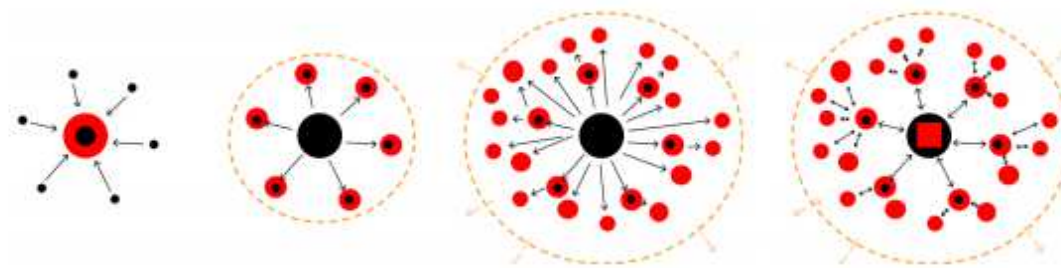

Zdroj: Hampl, Kühnl, Gradavský, 1989, s. 200.

Klasifikaci urbanizačního procesu také popisuje holandský autor van den Berg (1982), který na základě pozorování městských systémů v západní Evropě v 50. – 70. let 20. století uvádí, že urbanizace zahrnuje dokonce 4 základní fáze:

1. **Urbanizace** je fází koncentrace obyvatelstva do hustě zastavěných částí města (totožná s extenzivní urbanizací). Zároveň při ní dochází k odlišnému tempu růstu jednotlivých měst. Typické pro tuto fázi je rostoucí město ve středu stagnujícího zázemí.
2. **Suburbanizace** představuje fázi, která má souvislost s dalším vývojem společnosti v industriálním období. Zvyšuje se její životní úroveň, především se rozvíjí automobilový průmysl, přičemž motorizace lidem umožňuje dojížděku za prací. Z toho důvodu mají obyvatelé stále větší tendenci neusazovat se přímo v jádrech měst, ale raději v jeho zázemí, disponujícím lokalitami s vysokou kvalitou životního prostředí. Avšak ekonomické a společenské aktivity je nadále spojují s městem (dojíždí do něj do zaměstnání, za kulturou, apod.). Tímto způsobem dochází k situaci, kdy centra velkých měst postupně ztrácejí obytnou funkci ve prospěch funkce administrativní. Pro tuto fázi je typické, že zázemí velkých měst se vyznačují rychlejším růstem než města samotná (často tak dochází ve velkých městech k poklesu počtu obyvatel).
3. **Desurbanizace** je fáze, která může následovat v případě „překrvení“ center velkých měst, tj. jejich ucpání hromadnou, či automobilovou dopravou. Potíže zapříčiněné dopravou následně nutí k odchodu obyvatelstva z center měst, ale i k odchodu terciérní činnosti, neboť centrum přestává být pro jakoukoliv ekonomickou činnost atraktivní. V USA vývoj vyústil až k přemístění většiny aktivit do nově budovaných příměstských center, v Evropě však krize vnitřních měst nedosáhla takovýchto rozměrů.
4. **Reurbanizace** je alternativní možností desurbanizace projevující se především v západní Evropě. Je způsobena vlivem cílených programů na renovaci historických jader měst, snahami o vyřešení dopravní situace a zlepšení technické a sociální infrastruktury. Výsledkem takového jednání bývá návrat obyvatel do center měst, avšak pouze v omezené míře.

Obrázek č. 3: Schematické modely urbanizace, suburbanizace, desurbanizace a reurbanizace

Zdroj: Halás, Fňukal, Brychtová, 2013, str. 32.

Hodnocení urbanizace pomocí tzv. **míry urbanizace** je dle Haláse, Fňukala a Brychtové (2013) zpravidla prováděno na základě údajů vztahujících se k podílu městského obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel. Vzhledem k omezené platnosti dílčích definic měst je pro hodnocení stavu a dynamiky urbanizačního procesu také občas používán podíl obyvatelstva žijících v určených velikostních kategoriích obcí. Avšak ani toto řešení nelze považovat za ideální z důvodu neúplného souladu hranic sídla a administrativních hranic obce, a to zejména u velkých obcí. Na základě tohoto hlediska rozlišují Halás, Fňukal, Brychtová (2013) i Chalupa a Hübelová (2011) tři typy urbanizačního procesu:

- 1. základní typ urbanizace** je podílem obyvatelstva žijícího v obcích s 5 000 a více obyvateli, popř. podílem obyvatelstva žijícího v obcích, jež jsou v dané zemi pokládány za město,
- 2. střední typ urbanizace** představuje vyjádření podílu obyvatelstva žijícího v obcích s 20 000 a více obyvateli,
- 3. velkoměstský (metropolitní) typ urbanizace**, který je vyjádřen jako podíl obyvatelstva žijícího ve velkoměstech (nad 100 000 obyvatel).

V současné době podle Kneilinga (2014) představuje urbanizace jeden z globálních jevů, který nabyl na své intenzitě v průběhu 20. století, přičemž toto určování podílu městského obyvatelstva na celkové populaci má i nadále stoupající tendenci. Od roku 1950 se podíl obyvatel žijících ve městech podstatně zvýšil. Přelomovým rokem z hlediska převýšení venkovské populace městskou se stal rok 2007 (United Nations, 2014). Vzhledem k předpokladům, že přirozený přírůstek obyvatelstva a příliv lidí do měst bude nadále stoupat v mnoha zemích, bude tento trend pokračovat i v příštích 20 letech (Kneiling, 2014). Podrobnější přehled v číslech dokládají data Světové

zdravotnické organizace. V roce 1990 žilo méně než 40 % světové populace ve městě, avšak od roku 2010 žije v městské oblasti více než polovina (50,5 %) všech lidí. Předpokládá se, že do roku 2030 bude 6 z 10 lidí žít ve městě, přičemž do roku 2050 se tento podíl zvýší na 7 z 10 lidí (WHO, 2013).

V míře urbanizace jsou mezi jednotlivými světadíly i státy značné rozdíly (viz tabulka č. 1 a č. 2). Vysokým stupněm urbanizace se v současnosti vyznačují Evropa (74 %), Amerika (81,1 %) a Austrálie (70,8 %), naproti tomu v Africe (41,7 %) a Asii (49,5 %) jsou dosud podíly městského obyvatelstva značně nižší (United Nations, 2014). Urbanizace v rozvojových zemích je zpožděna v důsledku pomaleji se rozvíjející industrializace v 19. století, kdy v roce 1950 v Africe a Asii nebydlela ve městech ani 1/5 obyvatel, zatímco v Evropě, Severní Americe a Austrálii už víc než polovina (Votrubec, 1980).

Tabulka č. 1: Podíl obyvatel žijících ve městech v letech 1990–2050 (vyjádřeno v %)

Území	1990	2010	2017	2030	2050
Evropa	70	72,7	74	82	74
Severní Amerika	75,4	80,8	82	84,2	87,4
Latinská Amerika	70	78,4	80,3	83	86,2
Austrálie	70,7	70,7	70,8	71,3	73,5
Asie	32,3	44,8	49,5	56,3	64,2
Afrika	31,3	38,3	41,3	47	55,9

Zdroj: United Nations, 2014, vlastní zpracování.

Rozdíly mezi jednotlivými státy se liší značněji. V současném roce 2017 žije v ČR ve městech 74 % obyvatel. Francie se na 80% hranici urbanizace nachází a v jiných evropských státech, jako jsou Belgie, Norsko, Švédsko, již urbanizace přesáhla 80 %. Stejně tak je tomu i v některých nejbohatších arabských zemích (Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty) a latinskoamerických zemích (Brazílie, Argentina, Portoriko). Naproti tomu v některých zemích Afriky (Uganda, Etiopie, Jižní Súdán) a Asie (např. Nepál, Srí Lanka) nepřesáhl podíl městského obyvatelstva ani 20% hranici. (United Nations, 2014)

Tabulka č. 2: Urbanizace vybraných států v roce 2017 (vyjádřeno v %)

Stát	2017
Belgie	97,9
Portoriko	93,5
Argentina	92
Brazílie	86,2
Spojené arabské emiráty	86,1
Švédsko	86
Saúdská Arábie	83,5
Norsko	81
Francie	80
Česká republika	74
Etiopie	19,9
Nepál	19,4
Jižní Súdán	19,3
Srí Lanka	18,5
Uganda	16,8

Zdroj: United Nations, 2014, vlastní zpracování.

Urbanizace je tedy proces, který popisuje rostoucí přirozený přírůstek městské populace, stejně jako stěhování lidí z venkovských oblastí do hustě obydlených městských oblastí. Výsledek urbanizace představuje výzvy v podobě nedostatků souvisejících s hospodářským rozvojem a trhem práce, dodávkami infrastruktury a vzdělávacích příležitostí, společenských a kulturních zařízení nebo charakteru a zachování otevřeného prostoru. Tento proces také obsahuje nové a širší prostorové chápání měst jako multi-jurisdikčních metropolitních oblastí. To znamená, že současné město představuje složitou strukturu charakterizovanou mnoha spojeními s jeho zázemím a okolními funkčními oblastmi. V posledních letech, jak město, tak metropolitní oblast (také v mezinárodní rozvojové spolupráci) jsou stále častěji předmětem vědeckého, správního a politického zájmu. V oblasti rozvojové spolupráce je však spolupráce s městskými strukturami stále omezená a poskytuje nové pole pro budoucí politická doporučení a poradenství. (Knieling, 2014)

3.2.1 Proces urbanizace na území České republiky

Současná sídelní struktura České republiky je dynamickým výsledkem historického vývoje, který byl determinován přírodními a lidskými faktory. Vyznačuje se relativně vysokým počtem obcí (dáno historickým rozptýlením průmyslu), převážně s nízkým

počtem obyvatel a charakteristická je pro ni roztržitost. Většina zárodků měst pochází z období raného či vrcholného středověku (období Velkomoravské říše), sídla v úrodných oblastech i z dob starších. Jednalo se většinou o opevněná místa s administrativní a náboženskou funkcí, která obklopovalo několik osad řemeslníků. Právě středověká města hrála klíčovou roli při socioekonomickém rozvoji v tehdejší době. Nejen že byla provázaná se svým zázemím, avšak byla na něm do jisté míry i závislá. Rozpad Velké Moravy (v 10. století) však způsobil zánik těchto počátečních forem měst. (Chalupa, Hübelová, 2011)

Éra kolonizace (12.–15. století) souvisela s postupným osidlováním území Čech a celkovým růstem počtu obyvatel, kdy začala na území dnešní České republiky vznikat hustá síť měst. Města se rozlišovala na města královská (např. Jihlava, Hradec Králové) a města poddanská (v majetku šlechty, či církve), dle velikosti na velká města (civitates) a městyse (městečka, oppida) s omezenými funkcemi i právy. Tato města vznikala jednak rozvojem starších sídel (např. Praha, Brno) či zakládáním měst nových – na tzv. „zelené louce“. (Halás, Fňukal, Brychtová, 2013)

V 16. až 18. století byl typický pro česká města, stejně tak jako pro zbytek Evropy, výrazný populační růst, nikoliv však tak výrazný jako třeba ve Francii nebo ve Velké Británii. Třicetiletá válka (léta 1618–1648) zapříčinila českým královským městům nemalé problémy v podobě zadlužení se většiny z nich. Následně došlo ke stagnaci populace královských měst na rozdíl od populace měst poddanských. V průběhu 17. století došlo k poklesu významu Prahy. Důvodem k tomu byla jednak skutečnost, že přestala být sídlem českého panovníka, a také že poklesl stav její populace po třicetileté válce. (Horská, 2002)

Dle Hampla (2005) má územní koncentrace obyvatelstva a její orientace a dynamika v letech 1790–2001 jednoznačně souvislost s industriálním obdobím naší společnosti. V pozdních fázích industrializace a v počátečních fázích postindustriálního vývoje dochází k měřítkovému posunu koncentračních procesů na metropolitní úroveň a k územnímu rozšiřování hlavních center – tzv. nadnodální jádra. Tento posun však v případě Česka nastal jen omezeně (především v meziválečném období) v důsledku socialistické politiky podporující rozvoj menších měst a regionální nivelizaci. Teprve v letech 1991–2001 dochází alespoň k určitému rozvoji suburbanizace a k nastartování přirozených metropolizačních tendencí. V dřívějších středověkých městech proto

v průběhu 19. století výrazně narůstá počet obyvatel i se zvětšuje plocha, kterou město zabírá, ruší se hradby a dochází ke spojování měst s okolními obcemi, u kterých je měněn funkční charakter, a stávají se organickou součástí města – předměstím. I tak byl ovšem pokles populace v největších městech absolutně vyšší než populace v jejich metropolitních zázemích. Také v tomto případě byl často chápán u nás i v celém souboru posttotalitních zemí transformační proces jako historicky unikátní vývojová fáze.

Šašínska (2014) i Knieling (2011) tvrdí, že vývoj urbanizace na našem území nejvíce poznamenalo období komunismu. Centrálním plánováním byla ovlivněna nejen fyzická podoba měst, ale i jejich hierarchizace. Vztahy ve funkčních oblastech byly nepřirozeně deformovány. Mezi hlavní faktory mající vliv na výše popsanou situaci patří tyto:

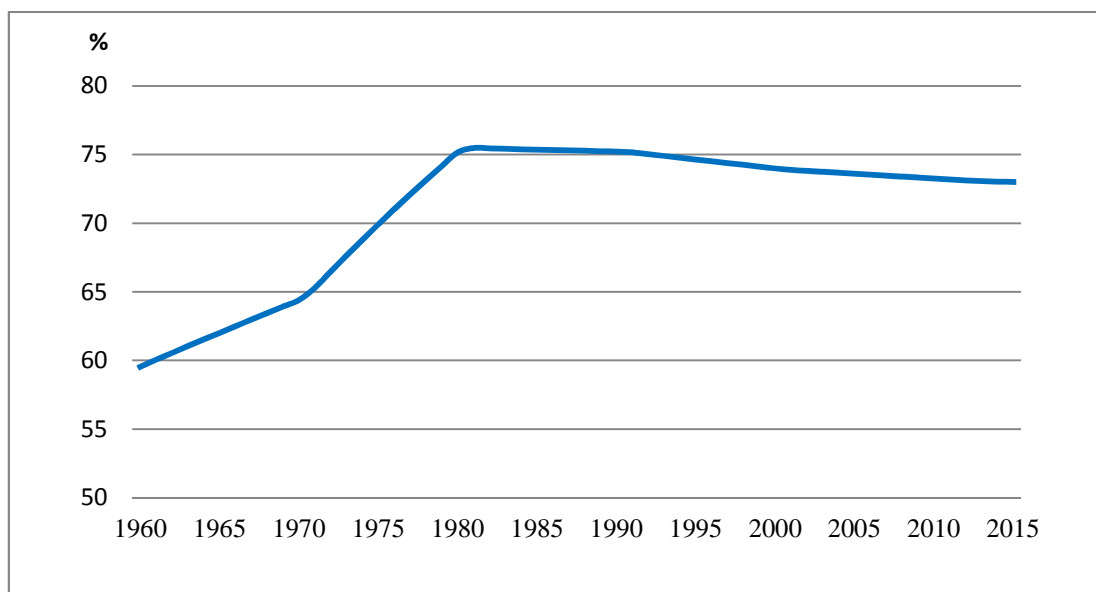
- „*masivní industrializace s důrazem na těžký průmysl (od 50. let)*
- *zásahy do hierarchizace funkčních oblastí a procesů v nich probíhajících:*
 - 1) *vznik nových okresů (60. léta),*
 - 2) *zavedení střediskové soustavy osídlení (70. léta).“*

Následný pád komunistického režimu a s tím spojené procesy politické a ekonomické transformace měly dopad i na urbánní rozvoj našeho státu. Došlo k zahájení výše zmíněného procesu suburbanizace (podrobněji subkapitola 3.2.2), který má nejen prostorový, ale i ekonomický a sociální dopad na město a jeho venkovské zázemí. Hájek (2011) dodává, že většina nejintenzivnějších ekonomických a společenských aktivit se odehrává na regionální úrovni v prostoru metropolitního areálu, jež zahrnuje území jádrového města a jeho zázemí (blíže pojednává kapitola 3.3).

Po roce 2000 v ČR proces suburbanizace zintenzivnil a bydlení za městem se stalo dostupné nejen pro skupinu nejbohatších obyvatel, které si ho z důvodu finanční dostupnosti mohli dovolit v první vlně suburbanizace. V největší míře se projevilo stěhování obyvatel do zázemí Prahy. Sice v menší míře, ale také, zasáhla suburbanizace i další větší města, mezi něž patří Brno, Plzeň, Ostrava, či Hradec Králové. (Ouředníček, 2014)

Vývoj urbanizace, respektive její míry, na našem území v letech 1960–2000 znázorňuje následující graf.

Graf č. 2: Vývoj míry urbanizace v ČR v letech 1960–2015

Zdroj: World Bank, 2016, vlastní zpracování.

Počáteční výrazný nárůst podílu městského obyvatelstva na celkové populaci v průběhu 70. let byl zapříčiněn řízenou urbanizací v období socialismu. V průběhu 80. let míra urbanizace stagnovala. Od počátku 90. let je možné sledovat mírný pokles míry urbanizace, který zapříčinilo jednak začínající stěhování obyvatel na předměstí, avšak také proces oddělování malých obcí od měst po roce 1990 byl příčinou² (graf č. 2). Přesto, že osamostatňování nejmenších obcí bylo později zákonem omezeno, pro sídelní strukturu ČR se tak stalo dodnes typické, že se vyznačuje velmi vysokým počtem obcí, který se za poslední desetiletí pohybuje kolem hodnoty 6250 obcí (k 15. prosinci 2016 je to 6258 obcí). (ČSÚ, 2017)

3.2.2 Změny v urbanizačním procesu

Přestože jsou města utvářena a přeměňována v dlouhodobé perspektivě, dle Sýkory (2003) můžou některé jejich části ve specifických obdobích procházet dosti značnými proměnami. Taková situace se v současnosti projevuje ve městech v postkomunistických zemích, kde ke změnám dochází zejména v těch částech měst, jejichž využívání prostoru člověkem neodpovídá novým společenským podmínkám. V případě postkomunistických transformací se proměňují především dvě části území metropolitních oblastí:

² Počet obcí se v letech 1990 - 1995 navýšil o 2 tisíce, což se statisticky projevilo na zvýšení podílu venkovského obyvatelstva na celkové populaci.

1. centrum města (a některé k němu přiléhající čtvrtě vnitřního města),
2. rozsáhlá příměstská oblast.

Největší změny týkající se center měst, a to jak z hlediska funkčního využití, či fyzické struktury i sociálního složení obyvatel, probíhaly v průběhu 90. let (Hampl, 2005). Tento proces se dle Maryáše a Vystoupila (2004) nazývá *citizace*. Sýkora (2003) uvádí, že oblast největších transformací v posledních letech představuje příměstská oblast. Jedná se o mnohem rozsáhlejší území, než zabírá centrum města, a o transformaci dlouhodobější povahy, jež má významné společenské důsledky pro celou metropolitní oblast.

Hlavním z urbanizačních procesů mění příměstskou oblast, který má v současnosti nejintenzivnější vliv na změnu sociálně prostorového uspořádání společnosti a sídelní struktury v ČR, je *suburbanizace* (Ouředníček, Temelová, 2008). Jedná se o typický proces rozšiřování území města, jež Šilhánková a kol. (2013) definují jako „*změnu v rozmístění obyvatelstva a změnu v prostorové struktuře příměstských území, a dále jako změnu způsobu života „suburbanizujících“ se obyvatel*“. Tento proces specifikují Ouředníček a Temelová (2008), kteří uvádí, že díky suburbanizaci se dostává do kontaktu s městským způsobem života a s městskými funkcemi stále se zvětšující část území a společnosti. Noví obyvatelé suburbánních lokalit s sebou přinášejí odlišné způsoby chování, zvyky a trávení volného času, které mají vliv na původní (venkovské) obyvatele příměstských oblastí. Tato prostorová difúze městských prvků i městského způsobu života se označuje jako tzv. nepřímá urbanizace. Termín suburbanizace je dle Šilhánkové a kol. (2013) „*odvozen z anglického slova suburb, tedy předměstí, které vzniklo jako složenina z latinského základu urbs znamenající město a předpony sub, která označuje umístění vedle, za nebo pod městem*“.

Suburbanizace nepředstavuje žádnou novinku. Chakrawarti (1996) tvrdí, že její počátky je možné datovat již k 18. století, kdy se v Anglii stalo mezi buržoazií moderní mít ve vlastnictví vilu ve venkovském prostředí a zároveň v blízké dostupnosti města. Důvodem pro odchod do okolí měst byla nejen inspirace venkovskými sídly šlechty, či přitažlivost venkovského rázu krajiny, ale také nezdravé životní prostředí v průmyslových městech (Hall, 1997). K výraznějšímu rozvoji suburbanizace dochází až s technickým pokrokem v dopravě v podobě rozšíření osobních automobilů (Sýkora, 2003). Je samozřejmé, že průběh výše zmíněných procesů neměl ve všech územích

stejnou intenzitu a projev. Mulíček (2008) uvádí, že suburbanizace například jako primární růstový projev průmyslového města představovala významnější jev v USA, či Austrálii, nežli tomu bylo v kontinentální Evropě. Přesto i v případě soudobých evropských měst je suburbanizace jedním z hlavních procesů, které mají vliv na jejich vnitřní sociální, fyzickou a funkční strukturu.

Suburbanizací dochází ke vzniku areálů nové výstavby tzv. satelitní městečka (suburbia), či nákupních a průmyslových zón (Šilhánková a kol, 2013). Podle převládající funkce dělí Ouředníček (2014) suburbanizaci na dva druhy:

- *rezidenční (obytná),*
- *komerční (pracovní a obslužná).*

Rezidenční suburbanizace představuje výstavbu nového bydlení v zázemí měst, čímž dochází k postupnému odlivu obyvatel z jádrového města do okolních obcí. V případě komerční suburbanizace se jedná především o výstavbu supermarketů, logistických areálů, částečně i výrobních a zábavních areálů. V návaznosti na neřízené a nepromyšlené umístěním rezidenčních nebo komerčních areálů do krajiny vzniká forma suburbanizace tzv. urban sprawl, neboli rozrůstání zástavby do volné krajiny, kterou lze považovat za negativní z ekonomického, sociálního i environmentálního hlediska. Příkladem dopadů urban sprawl, které značně zvyšují ekonomické náklady obce a poškozují krajinu, čím zhoršují kvalitu života, lze jmenovat nepropojenost území, neexistence cest a chodníků, svoz komunálního odpadu, odklizení sněhu, značná závislost na osobním automobilu, úbytek zelené plochy a další. Z prací Ouředníčka (2014), Šilhánkové a kol. (2013), Tosicsa (2017) vyplývá, že dopady urban sprawl je nutné účinně potlačovat. Hlavní úlohu přitom sehrávají kvalitně zpracované plánovací dokumenty a zodpovědnost samosprávy obcí a státní správy v oblasti územního rozvoje.

Pro současné období urbanizace jsou z hlediska vytváření rozsáhlých městských oblastí, jak uvádí Maryáš a Vystoupil (2004) a Votrubec (1980), charakteristické nové prostorové socioekonomické útvary:

- *Aglomerace* (z lat. agglomerare = seskupovat) – je v sídelní geografii seskupení měst kolem jednoho většího střediska, které se nazývá hlavní sídlo. Atraktivnost

síly hlavního sídla ovlivňuje vývoj dalších sídel v jeho okolí, která díky spojitosti s ním mají výhody z vybavení a infrastruktury (např. pařížská aglomerace).

- *Konurbace* (z lat. con urbs = sou městí) – představuje skupinu měst, která navzájem splývají do jednoho celku. Části konurbace se v jednotlivých (městotvorných) funkcích vzájemně doplňují, avšak administrativní samostatnost je u nich zachována. Nejčastějším typem konurbací jsou báňsko-průmyslové konurbace (např. Porúří, Ostravsko) či konurbace přístavní (např. Hamburk).
- *Megalopole* – název pro obrovské zurbanizované území, které zabírá rozlohu o stovkách čtverečních kilometrů a zahrnuje navzájem na sebe navazující velkoměsta a města (nejznámější megalopole: BoshWash rozprostírající se od Bostonu přes New York po Washington, Chi-Pitts tvořící Chicago až Pittsburgh, včetně dalších měst u Velkých jezer). Megalopole se také může vytvořit srůstáním megalopole s jejími předměstími, jež v jistém smyslu lze chápat jako superkonurbaci.

Zjednodušeně je možné formování těchto třech urbanizovaných prostorů označit za proces formování *metropolitních regionů (metropolizace)*, jež probíhá v pozdějších fázích urbanizace. Pro metropolizaci je typickým znakem utváření mnohostranných vazeb mezi jádrovým městem a jeho zázemím a zintenzivnění toků uvnitř metropolitního regionu (viz str. 18, obrázek č. 2 - fáze organický (post-industriální) systém). Obousměrnost urbanizačních procesů je charakteristická zejména pro vývoj prostoru měst ve vyspělých státech, především v poslední čtvrtině 20. století. (Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje UK, 2014)

3.3 Metropolitní oblast

Metropolitní oblast, jako prvek hierarchie sídelní struktury, dostala na své důležitosti s výše zmíněným postupným vývojem území. Její definice není však zcela ustálena, a proto se dají metropolitní oblasti v literatuře a různých vědeckých článcích nalézt pod mnoha synonymy, v závislosti na potřebném vymezení těchto oblastí, které také není jasně formulované. Představují je metropolitní regiony, areály či dokonce okresy, které jsou různými autory použity.

Právě pojem *metropolitní okres* byl poprvé uveden Úřadem pro sčítání lidu (Bureau of the Census) v roce 1910 a vytvořen zejména pro statistické účely. Představuje města

s 200 tisíci obyvateli a přilehlým okolím, vzdáleným maximálně deset mil, kde hustota zalidnění činí 150 a více obyvatel na míli čtvereční. Do roku 1940, kdy proběhlo sčítání lidu, byla hranice snížena a začala se vztahovat na města s 50 000 a více obyvateli, kde hustota zalidnění v zázemí je 150 osob na čtvereční míli, avšak bez ohledu na vzdálenost od centrálního města. Metropolitní okresy nahradily při sčítání obyvatelstva v roce 1950 standardní metropolitními areály (SMA = Standard Metropolitan Area) vhodné pro srovnání oblastí ve světovém měřítku. SMAs byly definovány jako administrativně statistické jednotky, zahrnující město a přilehlé území, které bylo s centrem spojeno podle specifických kritérií (dojížděky a telefonní komunikace), a ve kterých žije nejméně 100 000 lidí a obsahuje alespoň 1 město s počtem 50 000 a více obyvatel. (Gibson, 1987)

Problematikou metropolí se zabývající, jako jeden z českých autorů, je uváděn Hampl (2005), který ve své práci zmiňuje *metropolitní areály*, definované jako „*nejvýznamnější – měřítkově nejvyšší – prvky systému osídlení a současně i jádra řádově vyšších regionů*“. Kromě primárně se vyznačujícího prostorového růstu, jenž zahrnuje proces suburbanizace, mají tyto areály i další kvalitativní charakteristiky, jako je např. prohlubování územní dělby práce (tzv. metropolitní ekonomika). Autor dále dodává, že svou podstatou „*představují nejen největší územní koncentrace ekonomiky a obyvatelstva, ale zejména kvalitativně nejvýznamnější koncentrace, koncentrace nejprogresivnějších aktivit (zvláště tzv. kvartérního sektoru)*“. Proto dle Hampla lze proces utváření metropolitních areálů, tzv. metropolizaci, považovat za vývojově vyšší fázi urbanizace, související s obdobím rozvoje postindustriálních procesů. Jeho hodnocení metropolitních areálů spočívá na základě kombinování velikostních a kvalitativních kritérií, což představuje míru koncentrace hlavních funkcí mířících do těchto areálů a rozlišení této míry z hlediska kvality příslušných funkcí.

Census metropolitan areas (CMAs), tj. metropolitní areály vymezované na podobném principu jako výše zmíněné americké SMAs, se vymezují v mnoha zemích světa (např. v Kanadě). CMAs představují území jednoho či více přiléhajících měst, které se koncentrují na velké urbanizované ploše kolem tzv. urbánního jádra. Při posledním kanadském sčítání v roce 2011 kritéria definující CMAs stanovují počet obyvatel alespoň 100 000, přičemž v urbánním jádru musí žít 50 000 a více obyvatel. Podmínkou pro přiřazení přiléhajících měst k CMA je nutnost vykazování vysokého stupně

integrace s centrální urbánní zónou, který je odvozen z dat ze sčítání o místě práce. (Statistic Canada, 2015)

Dle Knielinga (2014) se termín *metropolitní region* používá k popisu vysoce urbanizované, městské, regionální oblasti, která se vyznačuje vysokou hustotou obyvatelstva, stejně jako koncentrací hospodářských, politických a kulturních aktivit. Kromě toho tvoří metropolitní regiony součást celosvětové městské sítě a vykazují specifickou strukturu řízení, která poskytuje mechanismy pro interjurisdikční spolupráci mezi jádrovými městy a jejich zázemím. Dle instituce Metrex (2014) je upřesněno, že metropolitní region je větší než metropolitní oblast.

Nejednotnost definice metropolitní oblasti dokazují ve své studii v rámci IMO projektu (International Metropolitan Observatory Project) také autoři Kostecký a Čermák (2004), pro jejichž účely byla zformulována vlastní definice metropolitní oblasti, která je v souladu právě s kritérii IMO projektu. *Metropolitní oblast* je popsána jako oblast jádrového města a jeho zázemí s minimálně 200 000 obyvateli, kde intenzita denní dojížděky za prací určuje jak jádrovou oblast, tak minimální hodnotu (30 % ekonomicky aktivních obyvatel dojíždějících za prací do jádrové oblasti) pro zařazení obce do metropolitní oblasti.

Vzhledem k předmětu nejen následující podkapitoly, ale především celé této práce, je považováno za důležité zmínit, že pro současné účely realizace regionální politiky ČR nalezneme definici metropolitní oblasti ve Strategii regionálního rozvoje 2014–2020 (SRR), jež definuje metropolitní oblast jako „*území vyznačující se výraznou koncentrací obyvatel a podnikatelských subjektů, vysokou intenzitou ekonomických a společenských činností, vysokou úrovní vývoje výrobních sil, vysokou hustotou osídlení a vysokou mobilitou obyvatelstva*“ (MMR, 2013).

Zaměňování pojmů metropolitní oblasti, areály a regiony je velmi časté. Výše zmínění autoři uvádějí drobné nuance v chápání těchto pojmů. Avšak v této práci budou pojmy chápány jako pojem totožný.

3.4 Regionální politika

Pro možnost posouzení metropolitních oblastí v kontextu regionální politiky (RP) je následující subkapitola zaměřena na pojem regionální politika, konkrétněji na její definování, cíle a nástroje.

3.4.1 Definice regionální politiky

Přestože počátky regionální politiky sahají do 30. let minulého století, nedošlo v teorii k sjednocení názoru na její jednoznačnou definici. Definice této politiky procházejí změnami podobně, jako se střídají přístupy k ní, existuje jich nespočetně mnoho, přičemž žádná z nich není všeobecně akceptována. Důvodem, jak uvádí Wokoun, Pěchula a Kouřilová (2011), lze shledávat úzkou vazbu regionální politiky na celkovou hospodářskou politiku, která se vyznačuje koncepční rozmanitostí, také však nejednoduchost zakomponovat do definičního vymezení ostatní hlediska, jež mají kromě ekonomických motivů také vliv na existenci RP. Jsou jimi např. ekologické či sociální aspekty. Podle jednoho z předních českých autorů, zabývajících se problematikou nejen regionální politiky Wokouna (2008, s. 29), lze velmi obecně regionální politiku chápat jako „*soubor cílů, opatření a nástrojů vedoucích ke snižování příliš velkých rozdílů v socioekonomické úrovni jednotlivých regionů.*“ Regionální politika proto představuje soubor intervencí, které mají vliv na rozložení ekonomických aktivit v území, vedoucích k rozvoji infrastruktury a ke snížení nerovnováhy v oblasti sociálního rozvoje (MMR, 2012). Neopomíjení aspektů environmentální úrovně v rámci realizace regionální politiky a s ní spojeným regionálním rozvojem připomíná ve své publikaci organizace OECD (2016), jelikož s narůstajícími ekologickými problémy není možné rozvíjet území na úkor životního prostředí, a proto to je nutné zařadit cíle týkající se kvality životního prostředí mezi ty, u nichž má být v budoucnu dosaženo lepšího stavu.

Pojem regionální politika je v řadě publikací i praxi běžně prolínán s pojmem regionální rozvoj, jež mají úzkou souvislost (blíže např. Stejskal a Kovárník 2009), (Blažek a Uhlíř, 2011), (Kolektiv autorů, 2008). Regionální rozvoj představuje komplex cílených procesů, které jsou strategicky zaměřenou a koordinovanou snahou místních aktérů o zvýšení socioekonomického a environmentálního potenciálu a konkurenceschopnosti regionu, přičemž tím dochází i ke zlepšení celkové kvality

života místních obyvatel. Teorie regionálního rozvoje pro implikace regionální politiky jsou dle Blažka a Uhlíře (2011) děleny na dvě základní: teorie regionální rovnováhy (tzv. konvergenční teorie) a regionální nerovnováhy (tzv. divergenční teorie). Přičemž v souvislosti s metropolitními oblastmi přibližme teorie divergenční, jejichž zastánci jsou přesvědčeni, že přirozenou základní tendencí regionálního rozvoje je zvětšování meziregionálních rozdílů. Je známou skutečností, že příčinou zvyšování územní nerovnosti v rozmístění obyvatelstva je koncentrace obyvatelstva do měst (Hampl, 1989). Příkladem divergenčních teorií jsou teorie skupiny jádro-periferie: teorie růstových pólů (F. Perroux), teorie center růstu a růstových os (J. Boudeville), teorie polarizačního rozvoje (J. Friedmann) aj.

3.4.2 Cíle regionální politiky

Ve své tradiční podobě je regionální politika spojována s dvěma hlavními cíli (někdy také formulované za jeden cíl), a to dosažením vyváženosti a efektivity rozvoje regionů, o jejichž vztah je dlouhodobě projevován vědecký zájem (Hájek, 2011). Dle Fratesiho (2008) cíle vyváženosti a efektivity byly primárně brány jako komplementární, a to z pohledu klesajících výnosů z kapitálu. Avšak s kladením důrazu na růst výnosů z kapitálu a aglomerační výhody³, byly nově cíle vyváženosti a efektivity vnímány jako protichůdné, konfliktní (Capello, Nijkamp, 2009). Těchto dvou cílů lze dosáhnout dvěma možnými přístupy realizace regionální politiky, jak již bylo úvodem naznačeno. První staví na myšlence podporovat regiony méně vyspělé (zaostávající) a redukovat tak prostorové disparity, zatímco druhý přístup klade důraz na podporu rozvojových pólů v území (Hájek, 2011). Teoretické zakotvení výše uvedených úvah o vztazích cílů regionální politiky a podpoře rozvojových pólů popisuje ve své práci De Propriis (2007), kdy politika orientovaná na tyto póly je možnou cestou k harmonii obou z počátku konfliktní cílů.

Výše zmíněné hlavní cíle se pak promítají v nejrůznějších podobách do cílů dílčích, které mají charakter závislosti na konkrétních problémech a rozdílech na regionální úrovni. Nejčastější podoba dílčích cílů spočívá ve sblížení regionálního hrubého domácího produktu na obyvatele, míře nezaměstnanosti či průměrném příjmu v regionu. Tato trojice dílčích cílů je zároveň klíčovými ukazateli ekonomické úrovně regionů.

³ Koncentrace aktivit v místě, které firmám poskytuje přidanou hodnotu, úsporu nákladů nebo zjednodušení činností (Šašinka, Zvara, 2014).

Za další cíle pak mohou být stanoveny propojenost vědy a výzkumu s důrazem na využití v praxi, infrastrukturní vybavenost aj. (Wokoun, 2003)

3.4.3 Nástroje regionální politiky

Z cílů regionální politiky jsou zpravidla následně odvozovány nástroje této politiky, jimiž se stanovených cílů snaží dosáhnout a které jsou zaměřeny zejména na příliv kapitálu a podnikatelských aktivit do regionu, nebo je jejich záměrem stimulace využití vnitřních rozvojových zdrojů. Nejobvyklejší členění nástrojů regionální politiky popisuje Molle (1990), dle něho jsou členěny na makroekonomické a mikroekonomické. Následně k nim přidává ještě kategorii ostatní nástroje.

Makroekonomické nástroje, respektive jejich užívání je velmi ovlivněno ostatními cíli národohospodářské politiky, jako je např. snižování inflace. Mezi základní nástroje této kategorie se řadí:

1. fiskální politika státu – např. snížená sazba daní v určených regionech,
2. monetární politika státu – např. snadnější přístup k úvěrům ve vybraných regionech,
3. státní protekcionismus – např. uvalení dovozních cel a limitů na produkty, jež jsou vyráběny v upadajících regionech.

Mikroekonomické nástroje se vyznačují zejména ovlivňováním ekonomických subjektů v rozhodování o jejich lokalizaci. Dělí se do dvou základních skupin:

1. nástroje na realokaci pracovních sil – výkup nemovitostí, úhrada části nákladů na stěhování aj.
2. nástroje na realokaci kapitálu – levné půjčky, snížení daní aj.

Ostatní nástroje

Nástroje, jež v praxi regionální politiky bývají považované spíše za výjimečně používané, zahrnují jednak administrativní nástroje, které se z pohledu dotčených ekonomických subjektů vyznačují represivním charakterem. To z důvodu možnosti zakázání ekonomické činnosti vybraným firmám na základě správního rozhodnutí, které nejsou v souladu s potřebami vyváženého rozvoje v konkrétním území. V pařížské aglomeraci došlo tímto způsobem. v 60. letech minulého století ke zrušení řady firem

z hutnické, chemické, energetické oblasti, a to primárně kvůli neúměrnému zatěžování životního prostředí a způsobování značného zatížení infrastruktury.

Do této kategorie se také řadí nástroje institucionální, pod které v mnoha zemích patří regionální rozvojové agentury (RRA) na podporu regionálního rozvoje. Z širokého spektra úkolů, lze dle Malinovského a Ježka (2004) jmenovat především tvorbu regionálních plánů a programů, poskytování služeb podnikatelským subjektům a regionálním a místním orgánům veřejné správy, vzdělávací a školicí aktivity a v neposlední řadě mezinárodní aktivity včetně zapojení se do příprav a realizace programů EU. RRA existují v mnoha zemích EU (Francie, Nizozemsko, Belgie aj.), včetně České republiky.

Svoji klasifikaci nástrojů zpracovali autoři Wokoun, Mates a kol. (2006) v publikaci Management regionální politiky a reforma veřejné správy, kde na základě detailního srovnání uplatňování nástrojů regionální politiky v evropských zemích včetně souvisejících teoreticko-metodologických klasifikací navrhli následující strukturu nástrojů:

„Nástroje nefinanční:

- *administrativní nástroje (zejména legislativa),*
- *institucionální nástroje (instituce, strategické plánování, programování, řízení rozvoje),*
- *věcné a jiné nefinanční nástroje (poradenství, propagace).*

Nástroje finanční:

- *neinvestiční a investiční pobídky (dotace, granty, úvěry, záruky),*
- *kapitálové podílnictví,*
- *daňová zvýhodnění (daňové prázdniny, slevy na daních),*
- *rozpočtová zvýhodnění (dotace).“*

Další z autorů, zabývající se členěním nástrojů regionální politiky, Potůček (2005), přestože nástroje neklasifikuje, mezi nejdůležitější z nich řadí:

- nástroje strategického řízení,
- fiskální nástroje,
- politické deklarace,
- právní a organizační normy – jejich tvorba a aplikace,

- organizování, koordinace, řízení realizace,
- výchova a indoktrinace.

Východisko pro klasifikaci nástrojů regionální politiky je dle něj spatřováno v obecných přístupech veřejné politiky, jejímž jedním z typů je právě politika regionální. Všechny veřejné politiky se vyznačují určitými shodnými rysy, a proto i typy nástrojů vykazují určitou podobu.

Problematiku regionální politiky dále komplikuje otázka prostorového pojetí, respektive úrovně její implementace. Na národní úrovni je významným trendem regionální politiky její provazování s dalšími podpůrnými státními politikami, například s politikou sociální, či průmyslovou politikou. Zároveň také dochází k zohledňování regionální dimenze v rámci sektorových politik. V rámci regionální politiky EU jde o koordinaci národních regionálních politik, o rozvoj regionální dimenze ostatních politik EU a o vlastní realizaci regionální politiky EU formou finanční podpory rozvojových aktivit jednotlivých regionů. (MMR, 2012)

4 Metodika práce

Diplomová práce je strukturována na dvě části. Je uvedena částí („teoretickou“), která je exkurzí do současného stavu problematiky. Tato část vychází z teoretických a empirických obecně akceptovatelných poznatků a je zpracována na základě *metody literární rešerše* tištěných i elektronických zdrojů, a to jak domácích, tak zahraničních. Zabývá se vymezením pojmu metropolitní oblast a pojmů s ní souvisejících. Jedná se o pojmy město, urbanizace a regionální politika.

Vzhledem k stanoveným cílům je v praktické části využita *metoda deskripce* a *explanace* pro podrobný popis metropolitních oblastí v České republice a Francii. Následné komparace vychází především z *analýzy* strategických a legislativních dokumentů zkoumaných zemí, zabývajících se metropolitními oblastmi, dále také z odborných studií a článků, kterých je užito pro srovnání a zhodnocení postavení metropolitních oblastí v národních regionálních politikách. Ne méně důležitým cílem praktické části je pojednání o problematice míry institucionalizace metropolitních oblastí v naší zemi ve srovnání s Francií. Podkladem pro zpracování této kapitoly jsou informace a data o francouzských metropolitních oblastech zjištěná v komparaci⁴, z nichž bylo vycházeno a na základě užití *metod syntézy a analogie* je nastíněna institucionalizace metropolitních oblastí pro Českou republiku (ukotvení metropolitních oblastí v procesu prostorového plánování, potažmo v systému české veřejné správy) a vysloveny získané závěry. Veškerá poznání jsou podložena zdroji a jsou doplněna komentáři, návrhy, či doporučením. Velmi nápomocné při zpracování této části práce byly informace a rady poskytnuté Magistrátem města Brna, konkrétně vedoucím oddělení řízení ITI a metropolitní spolupráce Kanceláře metropolitní spolupráce a marketingu, a to na základě *osobních rozhovorů při konzultacích*. Celá práce je pro podrobnější pochopení doplněna řadou obrázků, tabulek, grafů a map, které jsou buď přejaté, nebo vlastním zpracováním.

⁴ Komparace je podrobněji popsána v úvodu následující kapitoly 5.

5 Komparace regionální politiky a metropolitních oblastí v České republice a ve Francii

Srovnávání veřejných politik – mezi které se regionální politika řadí – je vcelku rozšířené, a to nejen v pracích studentských a akademických, avšak také v oblasti praxe má své zastánce. Potřeba komparace veřejných politik v různých státech má přirozeně zvyšující se tendenci, způsobenou nárůstem globalizace a rozmachem mezivládních a nadnárodních organizací, mezi které se řadí Světová zdravotnická organizace (WHO), Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD), Světová banka (WB), nebo z pohledu regionální politiky dosti důležitá Evropská unie (EU) a přidružené instituce (např. Eurostat). V klasických metodologických publikacích, které jsou zaměřeny na způsoby zkoumání regionální politiky a její analýzu, není komparaci věnována příliš velká pozornost (Geißler, Mouralová, 2011).

Komparace postavení metropolitních oblastí v regionální politice v ČR a ve Francii, umožňuje hlubší pochopení situace ohledně metropolitních oblastí ve vlastní zemi (ČR), může vést ke zpochybnění samozřejmosti domácích řešení a je nutným podkladem při návrhu vytváření konceptu institucionalizace. Komparace je rovněž nezbytným podkladem pro odhalení trendů ve vývoji regionální politiky. Vybranými kritérii pro porovnání metropolitních oblastí jsou:

1. podpora státu = shora (Top-Down přístup),
2. podpora lokální = zdola (Bottom-Up přístup),
3. územní členění,
4. řešená témata v metropolitních oblastech.

Výběr hodnotících kritérií podpora státu a lokální podpora byl podmíněn jejich pojetím v oblasti metropolitního řízení jakožto nejběžnějších přístupů k řízení územních celků. Kritérium územního členění bylo vybráno z důvodu vztahu metropolitních oblastí k prostorové dimenzi a kritérium řešená témata v metropolitních oblastech jsou výstižným ukazatelem rozvoje.

Komparativní analýza regionálních politik se skládá z několika na sebe navazujících kroků, pro které je zvolen specifický cíl, otázka i metoda. Jednotlivé kroky je možné vyjádřit pomocí těchto otázek:

- V čem se od sebe politiky liší?
- Jak lze tyto rozdíly vysvětlit?
- K jakým dopadům tyto rozdíly vedou?

Jako jednotky, v rámci kterých bude regionální politika, potažmo její metropolitní oblasti porovnávány, byly vybrány dva evropské státy:

1. Česká republika,
2. Francie.

Důvodem výběru těchto zemí je členství obou v EU a především podobnost sídelní struktury, která je typická svojí roztržitostí a velkým výskytem malých obcí. Tyto obě charakteristiky mají společný rys v podobě souvislosti s metropolitními oblastmi. Konkrétněji ve vztahu se sídelní strukturou jsou to jedny ze sídelních jednotek, a co do souvislosti s EU, se jedná o podporování metropolitních oblastí v současném programovém období 2014–2020.

Východiskem pro komparaci jsou následující primární a sekundární zdroje (zákony, strategie, dokumenty, studie), jejichž předmětem jsou metropolitní oblasti ČR a Francie:

- *Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje,*
- *Strategie regionálního rozvoje ČR z roku 2002,*
- *Strategie regionálního rozvoje České republiky na roky 2007–2020,*
- *Strategie regionálního rozvoje České republiky pro období 2014–2020,*
- *Integrovaná strategie rozvoje Brněnské metropolitní oblasti,*
- *Integrovaná strategie ITI Pražské metropolitní oblasti,*
- *Dohoda o partnerství pro programové období 2014–2020,*
- *Joining Forces (2008),*
- *MAIA Study – závěrečná zpráva výzkumu pracovní skupiny metropolitních oblastí ve spolupráci s Eurocities a Metrex (2013),*
- *Spolupráce obcí a měst – publikace vydaná v rámci projektu Strategické plánování obcí, měst a regionů (2015),*
- *Odborné články deníku Veřejná správa od autorky Jaroslavy Kypetové,*
- *Přednáška Regionální rozvoj ČR v kontextu EU (2017),*
- *Reform of Territorial Organization (2017),*

- *Metropole (2017)*,
- *The State-Metropolis Pakt: Innovation in the Service of the Territories (2017)*.

Hodnocení jsou zakomponovaná do kontextu poznatků uvedených v části předchozí. Shrnutí této kapitoly obsahuje zjištěné rozdíly v postavení metropolitních oblastí, na základě kterých jsou posléze vyvozeny závěry.

5.1 Česká republika

Česká republika vznikla 1. 1. 1993 rozdělením tehdejší České a Slovenské federativní republiky na Českou republiku (ČR) a Slovenskou republiku. ČR je vnitrozemským státem, který se nachází ve střední části Evropy. Od roku 2004 je ČR členským státem Evropské unie. Svou rozlohou 78 866 km² je mezi evropskými státy na 15. místě, počtem obyvatel 10 520 427 na 12. místě a hustotou zalidnění 134 obyvatel na 1 km² na 8. místě v Evropě. Státní hranicí sousedí ČR s Polskem na severu, na západě s Německem, s Rakouskem na jihu a se Slovenskem na východě. Území ČR tvoří 3 historické země – Čechy, Morava a české Slezsko. (ČSÚ, 2017), (Svobodová, 2013)

Jak již bylo zmíněno v předcházejícím textu, současná sídelní struktura ČR se vyznačuje relativně vysokým počtem obcí, převážně s nízkým počtem obyvatel, a charakteristická je pro ni roztržitost. Z celkového počtu 6 258 obcí představují necelých 80 % obce malé velikosti, tzn. do 1000 obyvatel. Avšak je nutné zmínit, že ačkoliv je sídelní struktura fragmentovaná, žije větší část populace (přibližně 63 %) ve větších městech, tzn. nad 5000 obyvatel. (Balík, 2009)

Regionální politika a metropolitní oblasti

Z práce Horské (2002) vyplývá, že prostorové regionální rozhodování a plánování mají dlouhodobou tradici a jejich potřeba v dějinách byla nezbytná pro řízení jakéhokoliv státu. Avšak vzhledem k faktu, že pojem metropolitní oblast v našem státě je poměrně nový, není proto třeba hlubší historický výklad, nýbrž jen vývoj od historie novodobé. Následující text popisuje formování metropolitních oblastí ve specifickém institucionálním post-socialistickém kontextu ČR.

Období před rokem 1898 se v socialistickém pojetí vyznačovalo relativně limitovaným zájmem o regionální politiku (Churski, 2005). Ani Česká republika nebyla dle Wokouna (2003) v tomto směru výjimkou, a to i v poválečném období Československa, kdy se

ujalo centralistické příkazové řízení ekonomiky. Proto nejen snaha o regionální politiku tak byla zcela potlačena, ale nelze taktéž diskutovat o existenci metropolitních oblastí v rámci administrativního územního členění, o kterých se do této doby nemluvílo a se stagnujícím zájmem o regionální politiku, nelze předpokládat jejich vývoj, jakési utvoření. Transformace společnosti započatá v roce 1989 se promítla do rozsáhlých změn právního řádu, ekonomického a sociálního prostředí a především také do administrativních struktur budoucí ČR (Stejskal, Kovárník, 2009). Proto proces reškálování (směrem dolů i směrem nahoru) byl považován za základní aspekt administrativní reformy, při které mělo dojít k znovuoobnovení lokální samosprávy (Ježek, 2015b). Dle Svobodové a kol. (2013) patří Česká republika v rámci postkomunistických států střední Evropy k zemím, v nichž reálná reforma veřejné správy byla zahájena nejpozději. Zásadní změny byly uskutečněny teprve v roce 2000 – vznik krajské samosprávy a v roce 2003 – zrušení okresních úřadů a vznik správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Přesto mezi změny nepatří uzákonění systému metropolitních oblastí, které však existuje například ve Francii (viz kapitola 5.2)

Regionální politika v České republice nehrála významnou roli ani v první polovině 90. let, jak tomu však již bylo ve většině zemí EU. Za hlavní důvody lze podle Kolektivu autorů (2008, s. 148) identifikovat tyto dvě situace, které v našem státě nastaly:

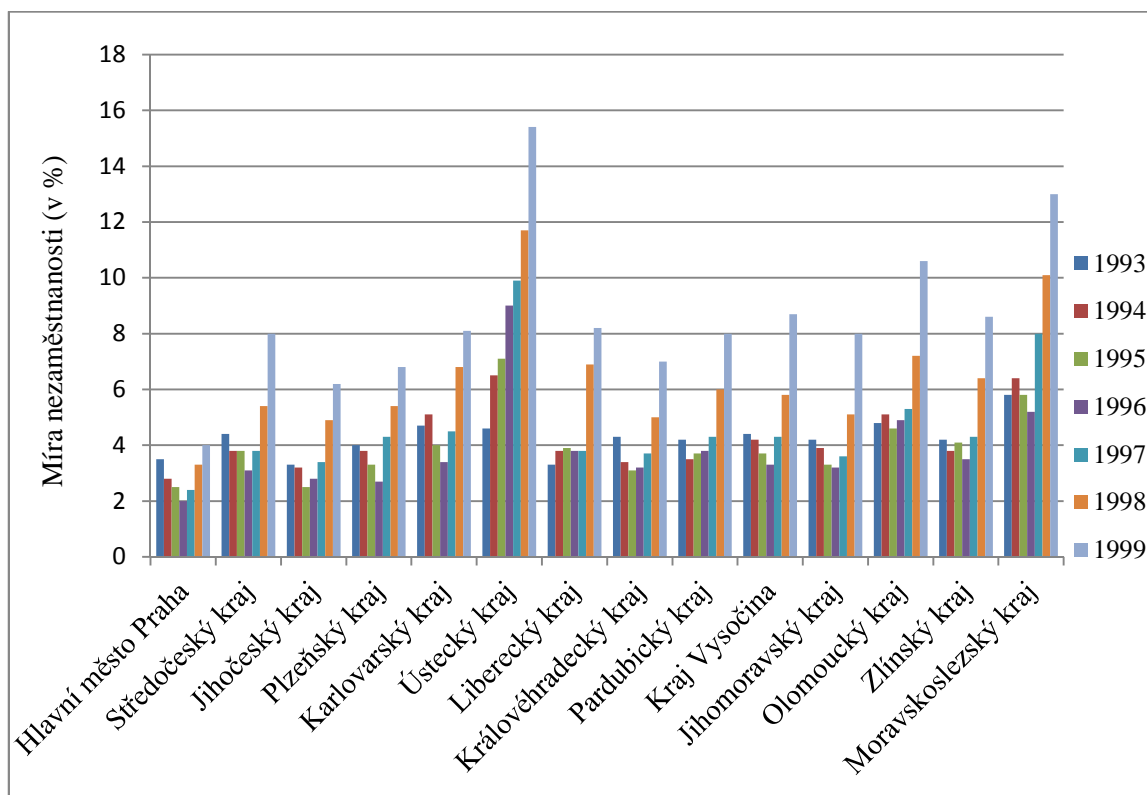
- Vlády ČR v této době věnovaly pozornost především řešení transformačních problémů na úrovni celého státu, protože povaha těchto problémů byla převážně makroekonomické podstaty působící plošně po celém území ČR.
- Meziregionální socioekonomické diferenciacce nebyly v ČR z počátku tak velké jako ve většině států EU a regionální politika se nezdála být zásadně potřebná.

Ježek (2015b) dodává, že po roce 1989 v ČR jakákoliv zmínka o společenském plánování a celkově o všem, co by jen minimálně naznačovalo předchozí způsob centrálně plánované a plánovitě řízené společnosti, způsobovalo na veřejnosti přirozený odpor. Pochopitelně bylo centrální plánování vystřídáno názorovým opakem – vírou v ekonomický liberalismus „samoregulující se společnosti“. Avšak poměrně brzo se ukázalo, že není dobré se zcela spoléhat na autonomní působení společenských mechanismů, jež taktéž nevedlo k očekávaným výsledkům. Především zvýšená dynamika nekoordinované a neusměřňované suburbanizace po roce 1995

v normativním rámci neoliberalismu, a s tím spojenými minimálními regulačními zásahy státu, docílila diskuse o nutné regulaci vývoje sídelního systému.

Zvýšený zájem po obsahové i velikostní formě této politiky, který začal v druhé polovině 90. letech 20. století, lze spojovat s hospodářskou recesí, kvůli které nastal nárůst meziregionálních rozdílů v socioekonomickém rozvoji (např. nezaměstnanost – viz graf č. 3), dále s postupnými procesy demokratizace a decentralizace rozhodování a v neposlední řadě se zásadním zahájením vyjednávacího procesu o přistoupení ČR k Evropské unii (stalo se tak 1. května 2004) a s tím spojenou přípravu na možnosti čerpání ze strukturálních fondů (SF) EU. Česká republika musela zásadně přizpůsobit svoji regionální politiku evropské politice hospodářské a sociální soudržnosti (totéž jako RP EU, či také Kohezní politika), pokud měla zájem o další úspěšné rozvíjení vztahů s EU a především zájem o možnost čerpat její předvstupní pomoc v rámci programů PHARE, SAPARAD nebo ISPA. To vedlo nejen k posílení institucionálního zajištění RP, kdy v roce 1996 bylo zřízeno Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) a Centrum pro regionální rozvoj ČR. (Kolektiv autorů, 2008)

Graf č. 3: Vývoj míry nezaměstnanosti v krajích ČR v druhé polovině 90. let 20. století

Zdroj: ČSÚ, 2006, vlastní zpracování.

Zvyšující se míra nezaměstnanosti dosahuje maxima v roce 1999. Nejvyšší hodnoty v tomto roce vykazují především kraje s relativně vysokým zastoupením ekonomicky aktivních osob pracujících v zemědělství (Kraj Vysočina: 8,7 %), dále s útlumem těžby rud (Ústecký kraj: 15,4 %) a také s vysokou zaměstnaností v hutnickém průmyslu (Moravskoslezský kraj: 13 %). Skutečnost, že i přes zahájení ekonomické transformace, kdy začal fungovat trh, opustilo se od umělého udržování zaměstnanosti, a míra nezaměstnanosti byla v první polovině 90. let v ČR nízká (4,3 %), lze vysvětlit odlivem přebytečných osob ze sektoru průmyslu do dynamicky se rozvíjejícího sektoru služeb a oblasti státní administrativy. Hospodářská situace v druhé polovině 90. let však byla pro ČR charakteristická růstem zadluženosti a snižováním konkurenceschopnosti z důvodu odlivu zahraničních investorů. Nezaměstnanost plošně vzrostla, ale rozdílným vývojem na trhu práce v jednotlivých územních ČR zároveň došlo k růstu regionálních rozdílů (graf č. 3).

V roce 1998 byl vládou ČR přijat dokument *Zásady regionální politiky* (aktualizovaný z roku 1992), kterým zároveň byly stanoveny úkoly v legislativní, institucionální a programové oblasti. V rámci jejich plnění byla vypracována řada strategických a programových dokumentů na národní a regionální úrovni, avšak spíše přípravného charakteru. Na druhou stranu byly odstraněny hlavní nedostatky této politiky a také došlo k zapracování všech základních principů regionální politiky EU, a to principu programování, partnerství, koncentrace, subsidiarity a dalších. (Svobodová a kol., 2013)

Dalším důležitým mezníkem v současné české regionální politice se stal rok 2000, a to především z pohledu *legislativního zabezpečení RP*. Tento rok představuje vydání klíčových zákonů jako důsledek dřívější změny v pojetí regionální politiky, což vedlo k výraznému legislativnímu završení Zásad RP a k posunu v souladu s evropským právem. Jedná se především o *zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje*, kterým RP dostala prvního zakotvení v legislativě, protože do té doby byla tato politika realizována pouze na základě vládních usnesení a kompetenčního zákona z roku 1996 (Svobodová a kol., 2013). Tímto zákonem byly stanoveny podmínky pro poskytování podpory na regionální rozvoj, který si dával za cíl být vyvážený, buď na úrovni státu, nebo kraje. Rovněž stanovil působnost správních úřadů, krajů a obcí a stanovil podmínky pro koordinaci a realizaci hospodářské a sociální soudržnosti. Zákonem jsou také vymezeny nové pojmy, pro účely analýzy metropolitních oblastí, zejména důležitý

pojem region. Dle tohoto zákona „se regionem rozumí územní celek, vymezený územními obvody krajů a obcí, jehož rozvoj může být podporován podle tohoto zákona.“ Následně je zde specifikováno, že „Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s ostatními dotčenými ústředními správními úřady a kraji navrhuje vymezení regionů, jejichž rozvoj je třeba podporovat s ohledem na dynamický a vyvážený rozvoj České republiky, zvyšování hospodářské a sociální úrovně územních samosprávných celků a udržování jejich hospodářské, sociální a územní soudržnosti (dále jen „státem podporované regiony“).“ Region lze tedy chápat jako odlišně velké území v závislosti na potřebách jeho vymezení. (ČESKO, 2000)

Další zákony, které byly v roce 2000 přijaty, jsou **zákon č. 128/2000 Sb., o obcích** a **zákon č. 129/2000 Sb., o krajích**. Přičemž v tomto roce bylo zřízeno současné regionální uspořádání ČR (viz tabulka č. 3), a to členění na 14 krajů (NUTS 3), kde pro výkon státní správy na krajské úrovni je aplikován smíšený model: krajský úřad je krajským orgánem; a z hlediska všeobecné státní správy se kraje dále dělí na správní obvody obcí s rozšířenou působností (SO ORP), někdy tzv. "obce III. stupně". Tyto obvody se dále dělí na obvody obcí s pověřeným obecním úřadem tzv. "obce II. stupně" (SO POÚ), které vykonávají některé pravomoci pro okolní obce. Ke dni 1. ledna 2003 byly zrušeny okresní úřady, avšak je důležité zdůraznit, že okresy (LAU 1 = NUTS4) jako územní a statistické jednotky existují nadále. Pro statistické účely regionální politiky EU byly kraje sdruženy do 8 oblastí a zavedeny tzv. regiony soudržnosti (NUTS2), které mají přímou vazbu na čerpání finančních prostředků z evropských SF (konkrétněji z EFDR) na regionální projekty. Tyto regiony byly zavedeny v souladu tzv. nomenklaturou územních statistických jednotek – NUTS (z francouzského *La nomenclature des unités territoriales statistiques*), která má hierarchickou podobu (viz tabulka č. 4). (Dočkal, 2006), (Svobodová a kol., 2013)

Tabulka č. 3: Administrativní členění ČR k 15. 12. 2016

Jednotka	Počet	Úřad
Kraj	14	Krajský úřad
Okres	77	-
ORP	205	Obecní úřad
Pověřená obec	388	Pověřený obecní úřad
Obec	6258	Obecní úřad

Zdroj: ČSÚ, 2016, vlastní zpracování.

Dle názoru Ježka (2015b) je z pohledu počtu autonomních samosprávných jednotek Česká republika řazena s 6258 obcemi na 78 866 km² a s 10,5 miliony obyvatel k nejfragmentovanějšímu územnímu správám v celé Evropské unii. Podobnou sídelní strukturou se vyznačuje například také Francii či Slovensko. Převážná většina malých obcí (50–500 obyvatel) nedisponuje dostačujícími lidskými zdroji ani finančními prostředky, proto není schopna zajištění svého dalšího rozvoje, který by tak přispěl k pozitivnímu rozvoji celé ČR (SMO, 2013). Desintegrace obcí, která následovala po demokratických změnách v roce 1989, byla reakcí lokálních nově zavedených elit na proces centralizace a integrace obcí v roce 1970 (Ježek, 2015b). K následnému řešení fragmentace sídelního systému a podpoře rozvoje měst formou meziobecní spolupráce ze strany státu, jak je tomu ve Francii (viz níže), na území ČR nedošlo. Nejvýznamnější formou spolupráce mezi obcemi představuje organizace Svaz měst a obcí České republiky (SMO), ve kterém je sdruženo 42 % obcí, tzn. 2 647 municipalit (SMO ČR, 2015). Pravomoce obcí nejsou na SMO převáděny, i přes to je snahou SMO pomoci obcím a jejím představitelům prostřednictvím poradenských služeb, či přes různé projekty, jejichž cílem je podpora meziobecní spolupráce (SMO, 2017).

Tabulka č. 4: NUTS v ČR k roku 2016

Jednotka	český ekvivalent	Počet
NUTS 0 a 1	Česká republika	1
NUTS 2	region soudržnosti	8
NUTS 3	kraj (VÚSC)	14
LAU 1 (dříve NUTS 4)	okres	77
LAU 2 (dříve NUTS 5)	obec	6 258

Zdroj: Eurostat, ČSÚ, 2016, vlastní zpracování.

Od 1. ledna roku 2000 vstoupila v platnost nová klasifikace NUTS, která podchytila nově vzniklé územně správní uspořádání České republiky (14 krajů). Konstrukce klasifikace NUTS vycházela z jednotných metodických principů Eurostatu s přihlédnutím k administrativnímu uspořádání státu. (Národní ústav odborného vzdělávání, 2008)

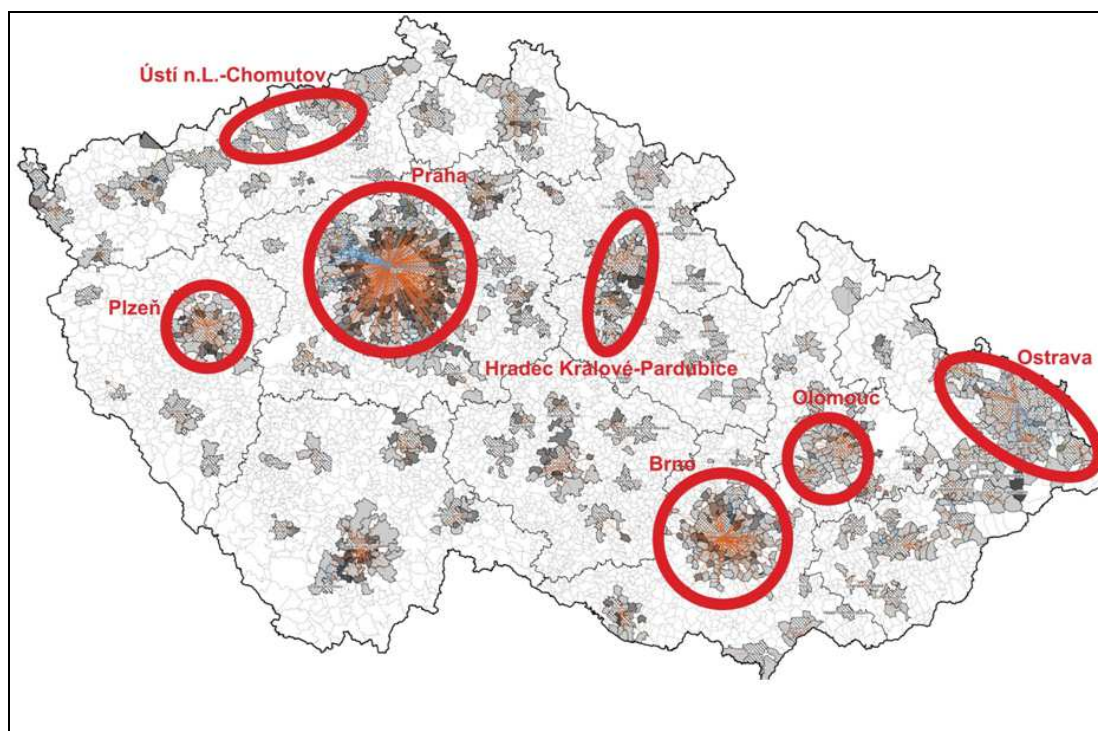
Z pohledu *programového zabezpečení RP* bylo zásadním strategickým dokumentem regionální politiky ČR vládní přijetí první *Strategie regionálního rozvoje České republiky*, a to 12. července 2000. Tato SRR představovala střednědobý koncepční dokument, jejímž cílem bylo vymezit rámce pro přípravu programových dokumentů potřebných pro využívání finančních zdrojů evropských SF. Dále byla do rámce SRR zahrnuta příprava státních programů podpory pro vybrané regiony a příprava programů rozvoje krajů (vznik od roku 2001). Co se metropolitních oblastí týče, v této strategii, potažmo ani v její vizi do roku 2010, není o jejich podpoře žádná zmínka. Pouze se konstatuje fakt utvoření jakési metropolitní oblasti v okolí Prahy, což se dá vysvětlit relativně dominantním ekonomickým růstem v poměru vůči celé ČR, koncentrací vědy a výzkumu či dalších aktiv, které se v Praze, jakožto hlavním městě, přirozeně vyskytují ve větším množství a nabízejí tak více příležitostí nejen pro obyvatele Prahy, ale i pro lidi žijící v zázemí Prahy. A právě na tomto principu – vytvoření nejvýznamnějších pólů růstu i s napojením na zázemí by metropolitní oblasti měly fungovat. (MMR, 2000)

Schválení nové *Strategie regionálního rozvoje České republiky na roky 2007–2013* proběhlo v roce 2007. Podle MMR (2006) se i zde podpora nižších územních celků, než je ČR, řeší na úrovni obcí, krajů, potažmo klasifikace NUTS. Metropolitní oblasti jsou zde zmiňovány v souvislosti se sídelní strukturou v urbánní dimenzi. Vzhledem k současným globalizačním trendům je pravděpodobný zvýšený přírůstek obyvatelstva v národní metropoli a celkové posilování metropolitního území na úkor krajů. Pro vypořádání se s tímto stavem bude vyžadováno „hledání adekvátních ekonomických struktur pro podporu stabilizace, resp. rozvoje krajských sídelních systémů.“ Za metropolitní oblasti jsou tedy považovány kraje, přesněji jim odpovídající NUTS 3. I proto se spíše jedná o implicitní metropolizaci či „mělké poevropšťování“ (Dabrowski, 2012). Implicitní rovinu zde představují Integrované plány rozvoje měst (IPRM), které byly, jak uvádí MMR (2015), realizovány v programovém období 2007–2013. MMR při formulaci tohoto nástroje na obnovu měst s 50 tisíci a více obyvateli mělo důležitou roli. IPRM sice nelze brát jako metropolitní úroveň plánování, protože intervence se vztahovaly pouze na území v administrativních hranicích měst, avšak určitou snahu o integrovaný rozvoj území lze shledávat v tom, že dané území bylo bráno za celek, který vyžaduje nutnou intervenci pro zlepšení jeho aktuálního stavu. Implicitní záměr se

týkal zejména posílení metropolitní funkce jádrových měst, a to především v oblasti dopravy.

Současná, v pořadí třetí, *Strategie regionálního rozvoje České republiky pro období 2014–2020* je tou aktuální, co do realizace RP. Regionální politika ČR a podpora regionálního rozvoje prochází kontinuálním vývojem odrážejícím jak širší procesy v EU, tak posuny v pojetí národních veřejných politik. Dokument SRR se vyvíjí po obsahové i procesní stránce. Proto v návaznosti na skutečnost v podobě posílení územní dimenze v evropských dokumentech (Strategie Evropa 2020) byla stanovena priorita územní soudržnosti jako jeden z cílů SRR. Z těchto důvodů je také zavedena nová typologie regionů, která vymezuje území ČR na rozvojová, stabilizovaná a periferní (MMR, 2013). Metropolitní oblast je zde zařazena do kategorie rozvojových území a definována jako „*Území vyznačující se výraznou koncentrací obyvatel a podnikatelských subjektů, vysokou intenzitou ekonomických a společenských činností, vysokou úrovní vývoje výrobních sil, vysokou hustotou osídlení a vysokou mobilitou obyvatelstva*“ (MMR, 2013, s. 136–137). MMR (2013) dále specifikuje, že podmínkou je územní koncentrace obyvatel nad 300 tisíc. Jádra metropolitních oblastí představují největší města v České republice (Praha, Brno, Ostrava, Plzeň), a to včetně jejich funkčního zázemí. Z hlediska koncentrace obyvatelstva jsou specifickou částí společných problémů (těžba uhlí, chemická výroba) k těmto centrům přiřazena i území Ústecko-chomutovské, Hradecko-pardubické aglomerace. Dodatečně byla k těmto územím schválena Olomoucká aglomerace (Ryšavý, 2014). Dle Dohody o Partnerství (2016a) byla tato území vytvořena v návaznosti na využívání Integrovaných územních investic (ITI). ITI jsou realizovány na základě integrované strategie, kterou má každá oblast povinnost zpracovat. Metropolitní oblasti v ČR tak byly vymezeny pro účely čerpání financí z fondů EU (konkrétněji Evropských strukturálních a investičních fondů – ESIF). Jejich konkrétní vymezení v rámci ČR je zobrazeno na následujícím obrázku č. 4.

Obrázek č. 4: Metropolitní oblasti v ČR pro ITI

Zdroj: Statutární město Brno, 2017.

Současná verze regionální politiky aktualizovaná dle potřeb programového období na roky 2014–2020 ve Strategii regionálního rozvoje zcela přijímá ekonomický i sociální význam metropolitních oblastí. Konkrétně uvádí, že „metropolitní oblasti jsou hnacími prvky české ekonomiky, je zde koncentrován značný podíl ekonomických činností, z nichž řada je propojena s univerzitním výzkumem a vývojem. Přirozenými póly růstu v podmínkách ČR jsou zejména největší města – Praha, Brno, Ostrava a Plzeň (oblasti s nejvyšší koncentrací vědy, výzkumu, technologických služeb apod.).“ (MMR, 2013, s. 69)

Šašínská (2014) dodává, že v Politice územního rozvoje jsou vymezeny pouze tři metropolitní oblasti, což je způsobeno neexistencí Plzeňské oblasti. Faktický nesoulad poukazuje na dualitu mezi dvěma plánovacími agendami – regionální a prostorovou utvořenou již před rokem 1989 (Ježek, 2015b), která v důsledku stěžuje už takto komplikovanou situaci týkající se metropolitní dimenze v ČR.

Z pohledu současné konfigurace řízení je utvoření metropolitní úrovně dosti složité. Existuje nejen výše zmíněná vysoká fragmentace obcí mimo jádrová města (tzv. statutární města), ale také se v těchto městech vyskytuje dvoustupňový model

řízení, což lze považovat za pozitivní projev decentralizace (Ježek, 2015b). Nicméně v praxi skutečnost vysoké fragmentace statutárních měst do městských částí (taktéž zvaných městské obvody) více komplikuje řízení města, jelikož velice často jsou požadavky městských částí podřízeny potřebám města. Řízení ITI zajišťují ve všech metropolitních oblastech Řídící výbory a pracovní skupiny (MMR, 2015). Další z problému vztahující se k řízení a realizaci projektů na metropolitní úrovni představuje skutečnost, že samotná města nebo partnerské subjekty nedisponují autonomií při rozhodování o projektech, protože to je stále v režii centrální úrovně.

Dle Ministerstva pro místní rozvoj (2016b) mezi hlavní řešená témata v rámci metropolitních oblastí patří:

- Doprava a mobilita
- Sociální soudržnost
- Udržitelná ekonomika
- Životní prostředí

5.2 Francie

Většinu území Francie (oficiálním názvem Francouzská republika) představuje tzv. Metropolitní Francie, a součástí je i tzv. Zámořská Francie, která zahrnuje území v Karibiku, v Severní a Jižní Americe, v Indickém oceánu a Oceánii. Francie je jedním z šesti zakládajících států Evropské unie. Počtem obyvatel 66 627 602 se řadí na 2. místo mezi státy Evropy. Její rozloha bez zámořských oblastí činí 544 030 km², což představuje 2. místo a hustotou zalidnění 121 obyvatel na km² se řadí na místo 11. Sousedí s Německem, Belgií, Lucemburskem, Španělskem, Andorrou, Itálií, Monakem a Švýcarskem. (Chambre de Commerce Franco-Tchégué, 2017)

Ježek (2015a) uvádí, že municipální struktura Francie je podobně roztržštěná jako má Česká republika nebo Slovensko. Z celkového počtu 36 658 obcí má přibližně 76 % obcí menší počet obyvatel než 1 000 obyvatel, respektive 69 % obcí má pod 700 obyvatel. V průměru se velikost obcí pohybuje okolo 1300 obyvatel. Počátky značně fragmentované obecní struktury se vztahují již k období Velké francouzské revoluce, kdy rozdrobenost je hlavním důvodem, proč u francouzských obcí dochází velmi často ke sdružení (Wollmann, 2011). Diskuse o slučování či potřebě meziobecní

spolupráce se objevují již koncem 19. století. Pozornost bude věnována především poválečnému vývoji.

Regionální politika a metropolitní oblasti

Rozvoj regionální politiky ve Francii nastal ve své podstatě až po 2. světové válce. V zemi se projevovaly velmi výrazné regionální disparity, konkrétněji se jednalo o kontrast mezi pařížskou aglomerací a ostatními regiony. V návaznosti na tuto skutečnost se Francie zaměřila na podporu 12 tzv. metropolí, mezi které se zařadily Marseille, Bordeaux, Lille aj; s cílem dosáhnout vyváženější regionální struktury. (Wokoun, Pěchula, Kouřilová, 2011)

Existence velkých měst, jakožto pólů růstu a možnosti řešit tak regionální rozdíly, dostála také v regionální politice své významnosti. V řadě zemí Evropy byly provedeny reformní kroky se záměrem slučování obcí a vytvoření tak silných ekonomických center, které měly nepřímý vliv na francouzské vlády, aby se problematikou slučování obcí či meziobecní spolupráce začaly také vážně zabývat. Snížení počtu obcí se francouzské vlády snažily docílit po celé poválečné období, avšak neúspěšně. Zejména od 60. a 70. let se ve Francii začaly objevovat problémy s financováním a přizpůsobováním se obcí novým podmínkám. Problémy spočívaly ve vytvoření čtyř městských společenství v roce 1968, ke kterému došlo z moci úřední, a ve slučování obcí podle zákona z roku 1971. Příčinu nesouhlasu se slučováním obcí lze shledávat v tom, že u Francouzů existuje silný místní patriotismus, vyznačující se silnou identifikací občanů s obcemi. Obec je tak brána za základní stavební prvek demokratického uspořádání státu. Proto francouzský komunální systém má tendenci odmítat reformní změny. Neúspěšné snahy o slučování obcí v 60. a 70. letech minulého století vedly k tomu, že francouzské vlády začaly podporovat alespoň spolupráci obcí a hledat tak alternativní formu, jak řešit existující problémy. Bylo snahou přesvědčit obce o výhodách spolupráce a motivovat je k navázání kooperačních vztahů. V počátku se začaly objevovat různé formy spolupráce v takových oblastech, jako technická infrastruktura, zásobování obyvatel, sociální služby, dopravní obslužnost, odpadové hospodářství apod. Obce se postupně naučily společně plánovat budoucnost. (Kerrouche, 2010), (MVČR, 2005)

Meziobecní spolupráce ve Francii má však mnohem hlubší historii a bohaté zkušenosti s ní. Vznik prvních legislativních podkladů se datuje ke konci 19. století. V roce 1890 byl přijat zákon, utvářející právní rámec meziobecní spolupráce. Na jeho základě došlo ke vzniku sdružení obcí (Syndicats de communes), které představují nejstarší právní formu francouzské meziobecní spolupráce. Zákonem bylo umožněno zakládat veřejná sdružení pro spolupráci obcí (EPCI – Etablissements publics de coopération intercommunale). Forma spolupráce spočívala většinou na dobrovolnosti a byla flexibilní, ani nevykazovala větší snahy o integraci či kooperaci. (Ježek, 2015a)

Rokem 1959 vnikla ve Francii možnost zakládat také okresy (distrikty). Původním záměrem byla snaha o meziobecní spolupráci v rámci velkých městských aglomerací při utváření nové infrastruktury regionální politiky. Tato forma územní kooperace se postupně rozšířila i do venkovských regionů. Od sdružení obcí se okresy lišily v možnosti vybírat vlastní daně a ve výkonu některých jejich kompetencí, které vycházely ze zákona a byly tak povinné (např. správa bytového fondu, požární ochrana). V roce 2002 došlo k transformování distriktů na jednu z forem společenství: městská společenství (Communautés urbaines), společenství aglomerací (Communautés d'agglomération) nebo společenství obcí (Communautés de communes), a to na základě zákona z roku 1999. (Ježek, 2015a)

První Communautés urbaines byly vytvořeny v roce 1960 v Lyonu, Bordeaux, Štrasburku Lille. Později vzniklo dalších pět (Brest, Le Mans, Cherbourg a Le Creusot-Montceau-les-Mines). Existence Communautés urbaines dává právo převzít rozsáhlé povinnosti v oblastech dopravy, územního plánování, regionálního rozvoje či zajištění vody. Kromě úkolů, které jsou zákonem stanoveny, se mohou obce v rámci tohoto společenství dohodnout na převodu dalších úkolů. V čele Communautés urbaines je prezident, který je volen shromážděním zástupců. Zástupci bývali dříve voleni legislativou členských obcí, ale nyní jsou od roku 2014 voleni přímo. Vzhledem k výraznému množství odpovědností městských společenství jsou jejich roční rozpočty vysoké. Pohybují se od několika stovek milionů EUR do několika miliard Eur. Jedná se o ekvivalent mezi 1000 a 2000 EUR na obyvatele. Personál, co se počtu týče, se pohybuje mezi 1000 až 7000 zaměstnanci. Ve svém jádru představuje "communauté urbaine" orgán, který je zaměřený na meziobecní spolupráci, která je vymezena vnitrostátními právními předpisy. Ta může být vytvořena v městských oblastech s více

než 450 tisíc obyvatel. V současné době se na každou metropolitní oblast ve Francii, s výjimkou hlavního města Paříže, vztahuje jeden zákon. Nový zákon přijatý v roce 2014 snížil limit počtu obyvatel na 250 000. (Eroi, 2016)

Zákon z roku 1983 umožnil vznik sdružení nových aglomerací (SAN – Syndicats d'agglomération nouvelle), která se stala součástí EPCI (Joining Forces, 2008). Ježek, (2015a) upřesňuje, že jejím zakládáním reagovala regionální politika na trend suburbanizace. Zákon se vztahoval především k třem největším městským aglomeracím – Paris, Lyon a Marseille. Jejich úkol spočíval především v zabezpečení ekonomického rozvoje, dopravní obslužnosti, v koordinaci investiční výstavby a bytové výstavby.

Začátkem 90. let minulého století jsou navrhovány nové představy, usilující o komplexní reformu veřejné správy a zefektivnění regionální politiky ve Francii. Požadavkem většiny z nich je posílení strategických rozměrů spolupráce mezi obcemi, přičemž předmět spolupráce by se do budoucna neměl vztahovat pouze na společné poskytování veřejných služeb, ale také na podporu ekonomického rozvoje a společné strategické plánování. Návrhy vyústily v přijetí zákona z roku 1992, který umožnil vznik společenství obcí (Communautés de communes), společenství měst (Sommunautés de villes) a městských společenství (Communautés urbaines). Předpokladem uvedených forem spolupráce bylo zajištění společného územního a strategického plánování a ekonomického rozvoje, čímž přispějí k zefektivnění a racionalizaci francouzské meziobecní spolupráce. Ve své podstatě došlo tímto zákonem k vytvoření systému, v rámci něhož byl do budoucna umožněn vznik pouze tří forem meziobecní spolupráce, které vycházely z principu dobrovolnosti. Jeho přijetí bylo iniciováno snahou o systematictější a koncepčnější přístup ke spolupráci mezi obcemi. Měl omezit jednoúčelová a víceúčelová sdružení obcí (syndicats) a zabránit tak neuspořádanému rozvoji meziobecní spolupráce. V každém departementu byla podle zákona založena komise pro meziobecní spolupráci (CDCI – Commission départementale de coopération intercommunale). Agenda komise obsahovala především oblast ekonomického rozvoje, územní správy přenesené z členských municipalit, ochrany ŽP, dopravní infrastruktury, bytové výstavby a v neposlední řadě oblast správy předškolních, školních a kulturních zařízení. Prioritní zdroj financování představují místní daně, na kterých se nejvíce podílela společná živnostenská daň (TPU – Taxe professional unique). (Ježek, 2015a)

Klíčovou roli v regionální politice z pohledu metropolitních oblastí sehrálo přijetí zákona o regionálním rozvoji – *Loi Chevènement* – v červenci roku 1999. Jeho hlavním cílem bylo zjednodušit a zefektivnit francouzský systém meziobecní spolupráce. Reagoval tak na zákon z roku 1992, jehož hlavní úkol, spočívající v redukci počtu různých forem meziobecní spolupráce, dopadl nezdárně. Zákonem Chevènement byl zaveden princip územní celistvosti. Byla zachována existence dvou dobře fungujících forem meziobecní spolupráce, a to aglomerační společenství (Communautés d'agglomération) a společenství obcí (Communautés de communes). Třetí formu spolupráce představovala výše zmíněná městská společenství (Communautés urbains). Obce si tak na základě tohoto zákona měly možnost vybrat ze tří nabízených úrovní meziobecní spolupráce EPCI, přičemž zástupci státní správy v regionech (prefekti) disponovali kompetencí nařídít obcím zapojení se do některé z uvedených forem, což de facto nutilo obce přizpůsobit se do roku 2002 jeho podmínkám a přijmout některou ze tří forem. K zajištění vyšší míry integrace meziobecní spolupráce a jejímu celkovému posílení přispívala především finanční podpora státu. Další zdroj financí pro tato tři společenství představují daně, protože jejich společným rysem je částečná finanční autonomie. Proto členské obce určitého společenství disponují v rámci svého území možností vybírat daň od podniků zde působících. Jednou z daní je výše zmíněná TPU. (Verner, 2006)

Dodatkem k francouzské ústavě z 28. března 2003 byla potvrzena decentralizovaná struktura Francie. Navíc zákon o právech a odpovědnostech místní správy (ze 13. srpna roku 2004) převedl více pravomocí na místní správy, čímž jejich role dosáhla většího významu, byl prosazen princip finanční autonomie místních správ. (Joining Forces, 2008)

Z pohledu regionální politiky je významným krokem rozhodnutí národní vlády o vytvoření metropolitní strategie z roku 2003, jejímž cílem bylo posílení atraktivity velkých francouzských měst a konkurenceschopnosti. Francouzské metropole byly uznány jako „*motory národní ekonomiky*“. Zároveň se však národní vláda rozhodla i pro další kroky posilující územní centra inovací. Došlo tak k přijetí nové průmyslové strategie založené na rozvoji konkurenčních klastrů („*pôles de compétitivité*“), a to v souvislosti s programem evropské konkurenceschopnosti (lisabonský a göteborgský proces). Konkurenční klastr je definován jako „*formální závazek podnikatelských*

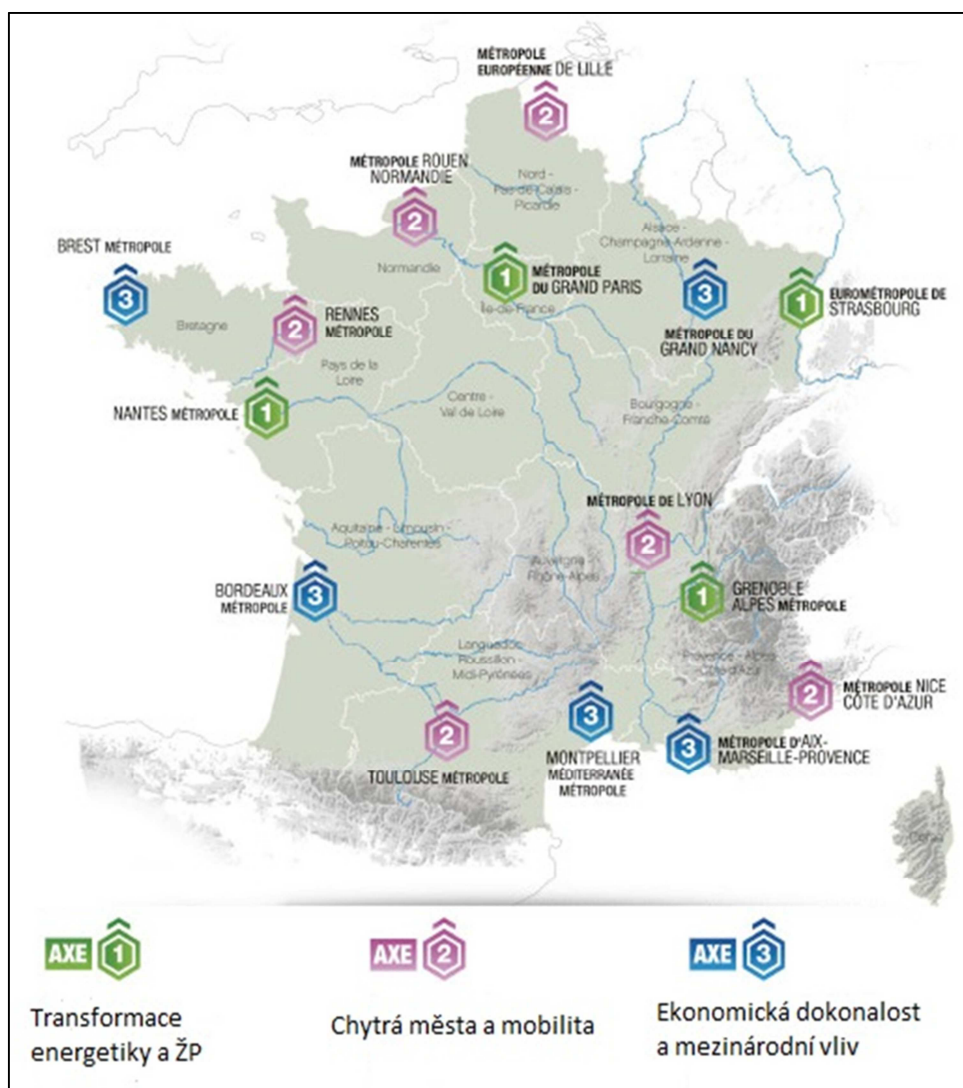
subjektů, vzdělávacích a výzkumných center v dané oblasti připravovat společné inovativní projekty, a to v požadovaném velkém objemu s cílem dosáhnout mezinárodního zviditelnění“. Tato centra mají přispívat k posílení průmyslového potenciálu Francie, jež má zahájit etapu nových činností značně se zviditelňujících na mezinárodní úrovni, čímž má dojít k zvýšení atraktivity místních částí pro podnikatele a investory. Následně v roce 2004 vláda vyhlásila „výzvu k metropolitní spolupráci“, jejímž cílem je propagace spolupráce a podpora kooperačních projektů v hlavních metropolitních oblastech Francie. Je také snahou podpořit rozvoj původních strategií vzájemné spolupráce mezi meziobecními strukturami (communités urbaines, communautés d'agglomération) s potenciálním zapojením dalších aktérů z veřejného i soukromého sektoru. Tato výzva k předkládání projektů se vztahovala na oblasti mimo Ile de France, s počtem obyvatel nad 500 000 a zahrnující minimálně jednu městskou oblast, která má více než 200 000 obyvatel, a na jejím území se vyskytuje několik středně velkých měst. V roce 2005 došlo k vybrání 15 projektů, které se týkaly všech důležitých měst Francie a jich obklopujících menších měst (kromě Bordeaux), dále i některých sítí měst střední velikosti. Reakcí na tuto vládní iniciativu představuje např. Lille 3. Ostatní projekty této spolupráce, i přes nevelký zájem ze strany nové národní vlády, byly v 2008 stále aktivní a jsou i v současnosti. (Joinig Forces, 2008)

Na podzim 2009 byl francouzskou vládou schválen návrh reformy územní samosprávy, jejímž obsahem je celá řada opatření (Kypetová, 2010). Příkladem tatáž autorka uvádí *„reorganizaci nekoncentrované státní správy, změnu volebního zákona s cílem sloučení departementálních a regionálních zastupitelů a významné změny v oblasti financování.“* A dodává, že dohledem nad dodržováním zákonnosti byla nově pověřena úroveň regionálních prefektur. K podstatnějším změnám došlo u celého systému veřejné správy ve Francii. Cílem reformy je transparentnost pravomocí a posílení odpovědnosti jednotlivých úrovní samosprávy.

Ve vztahu k úrovni metropolitních oblastí popisuje Kypetová (2015) postupný vývoj reformy. Úvodem byla role metropolitních oblastí posílena zákonem v roce 2010, zdůrazňující jejich vliv na růst a atraktivitu celého regionu. V lednu 2014 dosáhla francouzská meziobecní spolupráce v zákoně vyšší úrovně. Zákonem se definovalo postavení meziobecních společenství v rámci systému veřejné správy, respektive vymezily se vztahy vůči ostatním úrovním státní správy a samosprávy. Od roku 2014

tak ze zákona vzniká nová jednotka meziobecní spolupráce – tzv. *metropole*, které čítají nejméně 450 tisíc obyvatel (Kypetová, 2014). Posiluje se tak význam sdružení meziobecní spolupráce, protože metropole získaly přesně vymezené a rozšířené kompetence, někdy na úkor ostatních úrovní samosprávy (Kypetová, 2010). Podle Kypetové (2015) v první etapě k 1. lednu 2015 vzniklo deset „běžných“ metropolí v okolí měst Bordeaux, Brest, Grenoble, Lille, Nantes, Rennes, Rouen, Strasbourg, Montpellier a Toulouse. Běžných z toho důvodu, že svým územím kopírují původní sdružení meziobecní spolupráce a nepřenáší se na ně kompetence jiných úrovní samosprávy. Do stejné kategorie byla zařazena také metropole okolo města Nice, která existovala už předtím na základě jiného zákona z roku 2012 (Gouvernement, 2017a). Další tři metropole, kterými jsou Lyon (vznik v roce 2015), Aix-Marseille-Provence a Grand Paris (vznik v roce 2016), mají „zvláštní“ postavení (Kypetová, 2015). Zvláštní proto, že na jejich území jsou převedeny kompetence jiných úrovní samosprávy, přičemž dle Kypetové (2015) a Gouvernement (2017a) se konkrétně jedná o následující: metropole Lyon zajišťuje obcím, ze kterých je utvořena, pravomoci departementu, metropole Aix-Marseille-Provence v podobě souměstí celkově posílí jejich spolupráci a metropole Grand Paris zajišťuje veškeré obecní a převážnou většinu departamentální kompetencí. K výše uvedeným metropolitním oblastem přibyla od 1. července 2016 jako poslední, nejnovější metropolitní oblast Nancy (Gouvernement, 2017a). Ve Francii v současné době tedy existuje 15 metropolitních oblastí, znázorněných na následujícím obrázku.

Obrázek č. 5. Metropolitní oblasti Francie dle Le pacte État-Métropoles

Zdroj: Caisse des Dépôts, 2016, vlastní úpravy.

Gouvernement (2017a) uvádí, že jako podpora metropolitních oblastí státem byl 6. července 2016 podepsán Pakt státní metropole (*Le pacte État-Métropoles*), který stanovuje vnitrostátní strategii pro metropolitní rozvoj na základě inovací. Smlouva představuje dobrovolné partnerství mezi jednotlivými metropolitními oblastmi a státem samotným, jejichž společná témata byla stanovena národní úrovni a mají za cíl prohloubit inovativní obsah politiky metropolí. Jedná se o výběr z následujících 3 témat:

- Transformace energetiky a životní prostředí,
- Chytrá města a mobilita,
- Ekonomická dokonalost a mezinárodní vliv.

Každá metropolitní oblast je již zaměřena na jedno z daných témat (viz obr. č. 5.) Stát na realizaci tohoto partnerství poskytne z finančních prostředků 150 milionů EUR, zejména prostřednictvím podpůrného fondu pro místní veřejné investice (Gouvernement, 2017c). Smlouva posiluje nový institucionální rámec měst a snaží se je podpořit v jejich inovačních aktivitách a strategiích udržitelného rozvoje, také je snahou podporovat jejich spolupráci se sousedními oblastmi (Gouvernement, 2017d).

Kvůli francouzské územní reformě došlo v roce 2016 k vytvoření (sloučení) 13 nových regionů z původních 22 (Gouvernement, 2017b). Podle Kypetové (2014) si francouzská vláda od nové mapy regionů slibuje, že dojde k posílení jejich významu, a to především v oblasti podpory podnikání, včetně propojení školství a praxe. V oblasti dopravy (i té letecké) by také mělo dojít k rozšíření kompetencí. Sloučení zařadí všechny regiony na úroveň tzv. evropských regionů (NUTS 2). Do reformy bude také zahrnuta úprava zdrojů financování a s největší pravděpodobností i zmenšení počtu volných zastupitelů. Podrobněji jsou minulé a nově navržené regiony zobrazeny na obrazcích č. 6 a 7. Sloučení regionů s sebou přineslo také volbu nového sídla, která kromě prestiže a ekonomického zájmu, má souvislost i s novou kategorií metropolí, které vznikly k 1. lednu 2015, resp. 2016 (Gouvernement, 2017b). Kypetová (2015) upřesňuje, že logicky se jeví, aby v případě výskytu jedné metropole v regionu se tato metropole stala zároveň hlavním městem. To je případ Lille nebo Lyonu, či Bordeaux. Odlišná situace nastala u dlouholetých rivalů, protože u některých z minulých regionů byl jejich vznik iniciován právě důvodem toho, aby nemusely být řešeny dohady o sídlo. Pro současné nové regiony jsou typickým příkladem města Besançon a Dijon, nesnadná volba sídla byla také mezi městy Montpellier a Toulouse. Kypetová (2015) dále dodává, že zvláštní situace nastala u města Strasbourg, který se stal dle zákona metropolí, ale kvůli své poloze v novém regionu, byla také možnost, že se sídlem stane více ve středu umístěné město Metz, k čemuž posléze nedošlo.

Obrázek č. 6: Územní členění regionů (na úrovni krajů Francie) před reformou

Zdroj: France Pub, 2016.

Obrázek č. 7: Nové regiony (NUTS 2) Francie od roku 2016

Zdroj: France Pub, 2016.

5.3 Shrnutí rozdílů

Předchozí text popisuje základní rámec institucionální změny prostorového měřítka ve vybraných státech, přičemž část následující souhrnně vysvětluje rozdíly v regionálních politikách, respektive v utváření metropolitních oblastí v ČR a ve Francii, a to na základě zvolených kritérií.

5.3.1 Podpora státu (Top-Down přístup)

Jednou z příčin odlišnosti regionálních politik ČR a Francie je reakce státu na podporu formování metropolitních oblastí.

V ČR je možné reakci státu zhodnotit ve 3 fázích. V první fázi (chápáno do roku 2006) nebyly metropolitní oblasti součástí agendy regionální politiky. Důvody lze shledávat jednak v situaci po roce 1989, kdy dominovala neoliberální doktrína připouštějící minimální zásahy státu a věřící v tržní samoregulaci v duchu klasického neoliberalismu. Dalším faktorem, který měl vliv na ignoraci metropolitní dimenze v regionální politice, byla a stále je výše zmíněná tzv. institucionální dualita projevující se v podobě dvou plánovacích subsystémů (prostorové a regionální plánování) utvořených už před rokem 1989. U metropolitních oblastí, které především fakticky utváří průsečík mezi regionálním a prostorovým plánováním, způsobuje tato hystereze značné omezení implementaci konceptu metropolitních oblastí. V druhé fázi, a to od roku 2007 do roku 2013, lze pozorovat postupnou implicitní metropolizaci agendy regionální politiky, při které sehrál dosti důležitou roli tlak EU na náš stát, respektive tzv. proces europeizace (poevropšťování) regionální politiky. Nicméně je faktem, že v hlavních strategických dokumentech, tj. Strategii regionálního rozvoje ČR na roky 2007–2013, byly i dále metropolitní oblasti prakticky ignorovány. Třetí fáze, vztahující se k současnému programovému období 2014–2020, se vyznačuje relativním zlepšením v pojetí metropolitních oblastí v našem státě. I když se jedná stále spíše o implicitní metropolizaci agendy regionální politiky s ekonomickým akcentem, protože metropolitní oblasti mají primárně růstový charakter. V případě aktuální Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014–2020 odpovídá evropská orientace metropolitních oblastí jako „hnacích motorů“ rozvoje domácí tradici prorůstově orientovaného plánování. Hlavním intervenčním nástrojem pro podporování utváření metropolitních oblastí se stalo ITI, na které je vyčleněno nejméně 6,4 % z finančních

prostředků EFDR přidělovaných na vnitrostátní úrovni v rámci cíle Investice pro růst a zaměstnanost (MMR, 2015).

Ve srovnání s ČR, je přístup Francie ke správě metropolitních oblastí institucionalizovaný a relativně homogenní, a proto se řadí do nejsilnějšího typu metropolitního modelu řízení. Řízení formování metropolitních oblastí shora, tedy státem, je zde podporováno výrazněji delší dobu, a to od 19. století. Z restriktivního přístupu utváření zárodků současných metropolitních oblastí v 60. a 70. letech formou zákonů bylo státem opuštěno a uvědomování si silného místního patriotismu občanů ke své obci vyústilo ve variantu, která umožňovala obcím se více podílet na utváření. Proto podle některých autorů (Ježek a kol., 2015a) znamenal zákon z roku 1999 revoluci v oblasti místní správy. Zákon představuje jakýsi kompromis mezi snahou vlády rozumně zorganizovat systém místní správy a zároveň ponechat municipalitám autonomii. Předností zákona je, i když vymezuje mnohdy přísné rámcové podmínky meziobecní spolupráce (podmínky vzniku, pravidla rozhodování, úkoly), že zajišťuje značné finanční prostředky obcím a konkrétní podoba spolupráce mezi obcemi je ponechána na místních a regionálních aktérech. Úspěšné řízení meziobecní spolupráce ve Francii dospělo v roce 2015 ke vzniku nové úrovně v rámci systému územní samosprávy, která se v současnosti skládá z úrovně obec, společenství obcí (metropolitní oblast), departmentu a regionu. Naopak stále častěji je kritizována skutečnost, že celý systém územní správy se vyznačuje značnou komplikovaností a decentralizací, přičemž kompetence úrovní jsou často překrývány. Navíc se s odstupem času ukazuje, že role státu se úměrně k snaze o decentralizaci (započaté v 80. letech 20. stol.) nezmenšila. Proto dochází k celkovému růstu veřejného sektoru (včetně počtu pracovníků VS), jehož rozsah začíná být považován i na poměry Francie za nadměrný a spíše neudržitelný.

5.3.2 Lokální podpora (Bottom-Up přístup)

Za snahu formování metropolitní oblastí v ČR iniciovaných přístupem zdola, tedy lokálními aktéry regionální politiky, lze považovat projekt Meziobecní spolupráce Svazu měst a obcí ČR z roku 2013. Z odůvodnění potřebnosti projektu vyplývá, že výskyt velkého počtu malých obcí a jejich historicky zapříčiněný odpor k administrativnímu (vrchnostenskému) slučování či k vzájemné systematické spolupráci je nutné odstranit. Přičemž SMO ČR (2013) se domnívá, že

administrativními kroky činěnými shora nelze usilovat o snižování počtu obcí. Naopak, zahraniční zkušenosti asociací a již fungujících svazků jednoznačně prokazují, že dobrovolné spojení obcí vede ke zkvalitnění a zefektivnění veřejné služby, a tím lze získat pro obce a města další finance pro jejich rozvoj. Z dlouhodobého hlediska se chce SMO ČR zaměřit na docílení podpory státu pro meziobecní spolupráci. Zde se naskytuje problém týkající se české legislativy, spočívající v neexistující možnosti převádět pravomoci z obcí na oblasti (společenství obcí). Jedinou ze zákona vymezenou možností je uzavření smlouvy. Částečným řešením je neustálé posilování přenesené působnosti obcí na úrovni tzv. obcí III. typu (ORP). Tím však dochází k procesu postupného oslabování samostatné působnosti obcí.

Nejaktuálnější nástrojem na lokální úrovni pro podporu integrovaného rozvoje metropolitních oblastí v ČR je ITI, který představuje dobrovolný nástroj, primárně se orientující explicitně na fyzickou a funkční integraci metropolitních oblastí. Utváření či organizace metropolitního řízení je až sekundárním cílem. V ČR je efektivní využívání ITI prozatím na začátku. Nicméně už nyní lze konstatovat, že jde především spíše o finanční aspekt motivující obce k utváření metropolitních oblastí. Evropskou unií bylo na ITI k financování metropolitních oblastí vyčleněno minimálně 5 % (přesněji 6,4 %) z finančních prostředků EFDR, což pro zúčastněná města představuje dodatečné finance, které jsou větší, než je peněžní částka z ročního rozpočtu vyčleněná na investice. Příkladem lze brát město Brno, jehož roční rozpočet činí 11 mld. Kč, z něhož plynou na investice 2 mld. Kč. Přičemž na ITI Brněnské metropolitní oblasti je přiděleno 4,5 mld. Kč (Kubeš, 2017). Mimo finanční stránku ITI nelze opomenout jistou politickou dimenzi tohoto nástroje. Navyšování státem podporovaných metropolitních oblastí představovalo převážně politickou záležitost. Jak již bylo uvedeno výše, existuje rozdílné vymezení metropolitních oblastí v regionální a územního rozvoje. Důkazem je také fakt dodatečného zařazení Olomoucké metropolitní oblasti, odůvodněné zájmem regionálních politických elit získat externí finance, avšak v tu dobu bez reálně existující a fungující metropolitní oblasti Olomouce. Dabrowski (2014) dále konstatuje, že stejně tak i z pohledu regionů se nástroj ITI jeví, podobně jako Integrovaný regionální operační program či Regionální operační programy, jako jakási „nezbytná formalita“, která napomůže k získání financí z evropských fondů. Proto se již nyní, jak uvádí Dabrowski (2014), objevují

pochybnosti vztahující se k existujícím institucionálním podmínkám v ČR, zda jsou možné zajistit úspěšnou realizaci nástroje ITI, a to především kvůli značným nárokům na kooperaci ITI na horizontální a vertikální úrovni. Příkladem lze uvést již zmíněnou absenci autonomie měst při rozhodování o projektech, které přísluší centrální úrovni.

Meziobecní spolupráce a snahy o ni mají ve Francii mnohem delší historii než má ČR. Neformální spolupráce mezi obcemi existovala odjakživa. Dobrovolná spolupráce obcí a snaha na lokální úrovni o kooperaci v rámci většího území – metropolitní oblasti – se vyvíjí v souladu s cílem státu, který usiluje o efektivní veřejnou správu. Proto ochota k přistoupení obcí na meziobecní spolupráci má významnou souvislost se způsobem jejího financování ze strany státu. Kromě dotací od státu, plynoucích, spolupracujícím obcím se stal hlavním zdrojem financí výnos ze živnostenské daně. Peněžní prostředky získané formou daňového výnosu získala ta sdružení, která směřovala své investice na rozvoj průmyslových a obchodních zón. Bohužel tato daň vykazuje za poslední roky pokles (Kypetová, 2013). Role metropolitních oblastí byla značně posílena zákonem v roce 2010. Zákonem z ledna roku 2014 se definovalo jejich postavení v systému veřejné správy, respektive vymezily se vztahy vůči ostatním úrovním státní správy a samosprávy. Francouzská meziobecní spolupráce tak dosáhla vyšší úrovně, kdy od roku 2014 vzniká ze zákona nová jednotka meziobecní spolupráce – tzv. metropole. Prohloubení spolupráce mezi obcemi může vést k omezení současného trendu nárůstu pracovníků organizací meziobecní spolupráce. Nebereme-li v potaz formování čtyř městských společenství z moci úřední v roce 1968 a slučování obcí podle zákona z roku 1971, dá se konstatovat, že ke vzniku struktur meziobecní spolupráce došlo na prostém principu svobodného rozhodování municipalit o své účasti na této spolupráci. Soudobé legislativní nástroje sice disponují určitými prostředky, kterými mají možnost municipality ke sdružování přinucovat či povzbuzovat, avšak zároveň přitom respektují bohatství místní demokracie spočívající v obecní různorodosti. Příkladem je Pakt státní metropole (*Le pacte État-Métropoles*).

5.3.3 Územní členění

V systému územního členění ČR nejsou metropolitní oblasti zákonem ukotveny. Jejich vymezení nepokrývá celé území českého státu (zobrazeno na obrázku č. 4 výše). Důvodem lze shledávat jednak skutečnost dobrovolnosti měst vytvořit metropolitní oblast, dále pak také nejednotnost v metodice pro vymezování těchto schválených

metropolitních oblastí obsažených ve Strategiích ITI. Pro srovnání Pražská metropolitní oblast byla dle Ouředníčka a kol. (2014b) vymezena na základě rezidenční suburbanizace, kdežto SPG Group (2015) uvádí, že vymezení Brněnské metropolitní oblasti vychází ze zhodnocení funkčních vztahů, kdy nejvyšší význam je přikládán pracovním vztahům (dojížděcí za prací). Zhodnotíme-li zděděnou ochotu komunikovat a spolupracovat na regionální (metropolitní) úrovni, je možné až na jedinou výjimku souhlasit s výrokem Kosteckého a kol. (2007, str. 37), kteří jako další z faktorů uvádí, že „*historie hraje velkou roli v současných metropolitních strukturách, které se zdají býti překvapivě závislé na předchozím vývoji*“. Tu jedinou výjimku lze shledávat dle názoru Ježka a kol. (2015b) ve skutečnosti, že závislost na předcházejícím vývoji naopak není překvapivá. Uzemní reškálování po roce 1989 proběhlo jen na obecní a krajské úrovni, metropolitní úroveň byla opomenuta.

Ve Francii jsou metropolitní oblasti dané zákonem. Rozdrobenost francouzských obcí a nevýhody z ní plynoucí se snaží francouzské vlády řešit již několik desetiletí. Postupnou podporou meziobecní spolupráce (včetně finanční) došlo k vytvoření struktur sdružení, které zahrnují v podstatě všechny obce. Společné zajišťování kompetencí jako je svoz a odstraňování odpadu, ekonomický rozvoj či koordinace nabídky školních zařízení lze hodnotit jako úspěšné. V prosinci 2010 byla zákonem posílena role sdružení v okolí velkých měst, také s důrazem na jejich vliv na rozvoj celého regionu. Zákon z ledna 2014 pak upřesnil jejich postavení a vymežil vztahy vůči ostatním úrovním samosprávy a státní správy. Proto je na metropolitní úrovni největším rozdílem mezi francouzskými a českými metropolitními oblastmi to, že ve Francii mají metropolitní oblasti výkonnou pravomoc v oblasti samosprávy. Tato skutečnost, ve Francii oproti ČR, upevňuje postavení regionální politiky právě na metropolitní úrovni. Významným faktorem je, že skutečnost vychází ze samotného pojetí státního uspořádání, jehož vývoj má dlouhou historii, přičemž vztah mezi státním uspořádáním a regionální politikou lze považovat za velmi úzký.

5.3.4 Témata řešená v metropolitních oblastech

V ČR dle Ministerstva pro místní rozvoj (2016b) mezi hlavní řešená témata v rámci metropolitních oblastí patří:

- Doprava a mobilita
- Sociální soudržnost

- Udržitelná ekonomika
- Životní prostředí

V oblasti dopravy a mobility se jedná o posílení regionálních vazeb, a to propojením jádra a zázemí dané metropolitní oblasti, integrací veřejné dopravy a jiných druhů dopravy, či odstraněním dopravních rizik a bariér. Aktivita pro oblast sociální soudržnosti jsou směřovány k zajištění dostatečné kapacity a kvality veřejných služeb a k prevenci sociálního vyloučení znevýhodněných osob, také směřují do oblasti sociálního bydlení. Téma udržitelná ekonomika, ve smyslu posilování konkurenceschopnosti, je založeno na posílení kvality vzdělávání (lidských zdrojů) pomocí napojení na podnikatelský sektor, dále na využití potenciálu vědy a techniky, a to za podpory síťování a spolupráce s univerzitami a vědeckovýzkumnými pracovišti s inovativními podniky. Poslední zmíněné téma je cíleno na ekologickou stabilitu urbanizovaných území. Podpora v rámci metropolitní oblasti se tak týká zajištění kvality ovzduší, rozvoje ekologické dopravy, péče o zeleň, protipovodňové ochrany, zlepšení kvality vody a jejího zásobování, či zkvalitnění systému odpadového hospodářství (sběr, třídění a opětovné využití). Všechna výše zmíněná témata, představují ty oblasti, které jsou v aktuálním programovém období podporována dotacemi z evropských fondů (srov. Strategie Evropa 2020). Proto, i když v Integrovaných strategiích ITI metropolitních oblastí nalezneme různé oblasti, kam bude směřovat podpora, jedná se vždy o jedno z výše uvedených témat, pod které oblast spadá.

Témata řešená ve francouzských metropolitních oblastech zahrnují nejen ta, která jsou podporována z EU, ale také taková témata, která jsou iniciována státem samotným. Podle Gouvernement (2017c) je na základě *Le pacte État-Métropoles* snahou francouzského státu vybudovat města zítřka a to pomocí následujících úkolů:

- umožnit městům soutěžit mezi světovými městy. Což je založeno na projektech označených požadavkem excellence, které budou plně uznány v městském evropském a světovém kontextu,
- propagace role metropolitních oblastí jako motorů národního hospodářství. Města se stala katalyzátorem pro regionální rozvoj a měla by podporovat rozvoj venkovských a příměstských oblastí,

- poskytnutí metropolím finanční prostředky k uspokojení potřeb jejich obyvatel. Ekonomicky silná města jsou sociálně zranitelná. Musí reagovat na klíčové otázky v případě krize na trhu nemovitostí, dopravního přetížení čtvrtí, ochuzování studentské komunity, pravidelného příjmu nových obyvatel.

Součástí každé partnerské smlouvy je Smlouva metropolitní inovace, zaměřená na inovativní projekty metropolí, a Dohoda o metropolitní spolupráci, která se má zaměřit na projekty spolupráce ve městech okolních oblastí. Stát, kraje a oddělení můžou podle smlouvy delegovat některé ze svých pravomocí na města (Gouvernement, 2017a). Témata řešená v metropolitních oblastech Francie, tak více vychází z individuálních potřeb dané metropolitní oblasti. Silně rozvinutý místní patriotismus ve Francii lze považovat za motiv občanů dané oblasti se o její rozvoj hlouběji zajímat a utvářet tak lepší podmínky, a to jak ekonomické, sociální i environmentální. Gouvernement (2017a) uvádí, že každá oblast si na svém území může založit radu, která bude spravovat rozpočet a investice podněcované dotacemi na hospodaření s půdou. Pohraniční města se mohou připojit ke strukturám hraniční spolupráce. Názorným příkladem je francouzská metropolitní oblast Lille, na níž je vidět, jak posílila mimo její hranice státu, čím tato „eliminace hranic“ mezi Francií a Belgií umožnila obyvatelům lehčí podmínky pro studování, inovace, cestování aj. (Voets, 2013). Společně pak postavení metropolitních oblastí, jako aktérů městské inovace umožnilo identifikovat kolem 15 lokalit s vysokým potenciálem pro mezinárodní investice. Vytváření metropolitních sítí je tak přínosem pro šíření inovací a zlepšení postavení metropolitních oblastí v mezinárodním měřítku. Lze proto tvrdit, že metropolitní oblasti ve Francii jsou „o krok napřed“ co se týče témat, kterými se zabývají. Je to jen další důkaz toho, že metropolitní řízení v České republice je na samém začátku a není hlouběji rozvinuto, jako ve Francii.

5.4 Dopady rozdílů

Metropolitní oblasti v České republice a ve Francii vychází ve své regionální politice z dosti rozdílné historické situace. Ve Francii má moderní regionální politika více než padesátiletou historii, rodící se ze zájmu již po 2. světové válce. Proto se i snahy o formování metropolitních oblastí projevíly značně dříve, a to v 60. letech v souvislosti

se snahami francouzské vlády řešit fragmentaci sídelního systému. Naopak v České republice se zájem o samotnou moderní regionální politiku začal projevovat přibližně až od roku 2000, a to z důvodu zájmu ČR přistoupit k Evropské unii. Stejně tak ovlivnila EU také zájem státu i lokálních aktérů o formování metropolitních oblastí v ČR, který je motivován především finančními příspěvky z ESIF fondů. Z těchto důvodů jsou metropolitní oblasti v regionální politice České republiky pojmány mnohem méně vážně. Ve srovnání s Francií, kde tvoří metropolitní oblasti dle zákona jednu ze čtyř úrovní systému územní samosprávy, představují ty české, vytvořené na základě nástroje ITI, velmi nízkou míru institucionalizace. Není tak vytvořen formální rámec těchto oblastí, který by zajišťoval jednotný koncept jejich řízení a řešení problémů na metropolitní úrovni, která by se tak více komplexně podílela na regionální politice ČR. Ve Francii lze pozorovat, jak podpora formování metropolitních oblastí státem a současně i lokálními aktéry dospěla postupným vývojem k formálnímu pojetí těchto struktur, které jsou v RP brány za důležité prvky pro budoucí rozvoj francouzského fragmentovaného území. I přes prokazatelně zpožděný a menší zájem o metropolitní oblasti v ČR představují v dnešní době metropolitní oblasti v regionální politice České republiky mnohem důležitější prvek, než tomu bylo v dřívějšku. Lze proto jen souhlasit s výrokem Šašinky (2014), který tvrdí, že oproti minulosti jsou města více propojena se svým zázemím, na kterém také více závisí. Pól růstu se dekoncentruje od měst samotných směrem k metropolitním oblastem a mnohem více jsou vyzdvihovány aglomerační výhody.

Přes rozdílnost struktur a přístupů v jednotlivých státech zůstávají cíle metropolitních oblastí a úkoly s nimi spojené z velké části stejné. Metropolitní oblasti jsou schopny vyřešit současné problémy související s urbanizací a fragmentací sídelní struktury. Proto by mělo být snahou České republiky a její regionální politiky tyto struktury více podporovat a vytvořit propracovanější a komplexnější systém jejich řízení, který lze pozorovat u Francie – zaměření se na inovace, spojení sil na základě přeshraniční spolupráce, vyvážené vládnutí a řízení mezi přístupy zdola a shora.

6 Diskuze a návrh institucionalizace metropolitních oblastí v ČR

Institucionalizací je v této kapitole myšleno navržení koordinujících opatření, jako jsou vymezení metropolitních oblastí, svěření povinností a pravomocí, návrh řídicí struktury, vytvoření doporučení a rámcových regulativů, které ovlivní všechny aktéry prostorového sociálního systému⁵. Absence institucionalizace českých metropolitních oblastí, vyplývající z předchozí kapitoly, spočívá v:

- *chybějícím, jednotným územně funkčním vymezení,*
- *chybějícím stupni metropolitního řízení – článek mezi řízením na obecní úrovni a regionální úrovni.*

Jedná se proto o posouzení míry institucionalizace metropolitních oblastí od neformální až po formální – legislativní ukotvení metropolitních oblastí (jako je tomu ve Francii), a to včetně výhod i rizik jednotlivých řešení v kontextu možné aplikovatelnosti optimálního řešení pro Českou republiku.

První variantou je návrh formální institucionalizace metropolitních oblastí na základě inspirace Francie. Meziobecní spolupráce není v ČR nijak zakotvena. Obce, jako stávající správní jednotky, jsou často zastaralé. Představují bariéru v pružném přizpůsobování globálním jevům, které se přesouvají za administrativní hranice obcí. Proto může být řešením změna instituce ve smyslu zakotvení metropolitních oblastí v právním systému ČR, které vycházejí z principu meziobecní spolupráce. Tedy ve stejné formě, jakou je to stanoveno ve Francii. Varianta může vést k řešení problémů menších obcí týkajících se správy a poskytování služeb (svoz odpadu, modernizace kanalizace, nabídka pracovních příležitostí, dopravní infrastruktura aj.). Celkově by formální institucionalizace přispěla k omezení problému fragmentace českého sídelního systému. Dle zjištěných poznatků je úspěchem k vytvoření metropolitní úrovně nezbytné zapojit více úrovní – místní obyvatelstvo, stát aj., které spolu kooperují. Proto slabá stránka návrhu spočívá v nerozvinutém přístupu k formování metropolitních oblastí, jak podpory zdola (Bottom-Up), stejně tak shora (Top-Down). Nelze proto v podmínkách ČR rázem aplikovat formální institucionalizaci z důvodu nezakořeněné

⁵ Primárně by nemělo jít o plošná legislativní opatření.

meziobecní spolupráce, která ve Francii znamenala základ vzniku metropolitní úrovně. Malé zkušenosti ČR s meziobecní spoluprací představují bariéru. Na základě dlouhodobější existence struktur spolupráce by bylo umožněno jejich kvalitnější vymezení a řízení. Riziko je proto spatřováno v nesprávném vymezení metropolitních oblastí a nedostatku identifikace občanů s daným územím, která pro občany ČR představují novinku a mohly by tak vést k neefektivnosti a odmítání.

Z dílčích poznatků o podpoře formování metropolitních oblastí francouzskými lokálními aktéry se doporučuje pokračování a *prohlubování meziobecní spolupráce na základě ITI*. Dle výpovědi Kubeše (2017), by tyto struktury měly být zachovány i podporovány v budoucí Strategii pro regionální rozvoj (2021–2027), což je důležitým předpokladem pro jejich vážnější uchopení na místní úrovni ve snaze vybudovat v budoucnu fungující systém metropolitního řízení formální rázu.

Na základě francouzské státní podpory metropolitních oblastí se jako dílčí doporučení přijímá stanovení *vnitrostátní strategie pro metropolitní rozvoj pomocí inovací (Pakt státní metropole)*. Smlouva představuje dobrovolné partnerství mezi jednotlivými metropolitními oblastmi a státem, jejichž společná témata by měla být stanovena národní úrovni a mají za cíl prohloubit inovativní obsah politiky metropolí. Z pohledu inovativního potenciálu ČR navrhuji výběr z následujících 3 témat:

- Životní prostředí,
- Chytrá města a mobilita,
- Udržitelná ekonomika

Témata byla vybrána na základě témat pro ITI pro období 2014–2020. Vzhledem k právě probíhajícímu období, však není jasné, zda se tato témata prokáží jako potřebná a budou aktuální i v budoucnu. Zaměření jednotlivých metropolitních oblastí (současných ITI) na jedno z daných témat se doporučuje na základě Strategií ITI. Podpora státu na realizaci tohoto partnerství by měla představovat finanční prostředky v hodnotě 0,68 mld. Kč (částka odvozená jako poměrná část z financí vyčleněných ve Francii, s ohledem na 6x vyšší počet francouzských obcí i obyvatel). Jako možný zdroj financování se jeví Národní inovační fond, a to vzhledem k jeho zaměření.

Ježek a kol. (2015a) ve své publikaci hovoří o kritériu způsobu financování metropolitních oblastí, kdy souhrnně považují analyzované příklady meziobecní

spolupráce za vzniklé kvůli státní institucionální podpoře. Uvádí, že z dlouhodobého hlediska je příliš velká závislost organizací meziobecní spolupráce na externích finančních zdrojích (evropských, národních, regionálních) možným důvodem ke ztrátě jejich adaptability a flexibility vůči vnějším podmínkám. Proto na základě sledování tvrdí, že modely meziobecní spolupráce, které jsou financovány za pomoci členských příspěvků nebo jinou formou samofinancování, lze považovat za efektivnější než ty, které jsou závislé na státních dotacích. Dle autorů může v případě příliš velké státní podpory totiž vzniknout „subvenční mentalita“, kdy sice sdružení obcí a měst po formální stránce fungují, ale nevykazují žádné výkony. Velké problémy se zajištěním dlouhodobého financování mají sdružení obcí a měst, která vznikla mimo administrativní hranice. Souhrnně lze jejich argumenty považovat v podmínkách ČR za přijatelné. Z pohledu financování rozvojových inovativních projektů, respektive jejich spolufinancování, se tedy nejefektivnějšími formami spolupráce jeví takové, které disponují větší prostorovou působností, mají vlastní zdroje a nepotýkají se s problémy ohledně získání dodatečných peněžních prostředků, na kterých však nesmí stavět většinu financování. Závislost na státních dotacích může vést k permanentnímu potýkání se s nedostatkem financí. Proto se doporučuje, aby financování stávající metropolitní oblasti ITI bylo v budoucnu postupně odkloněno od podpory z evropských fondů a přešlo k formě samofinancování. Návrhem samofinancování se doporučuje přispívání členských obcí metropolitní oblasti. Avšak nutno podotknout, že možné riziko je spatřováno v neochotě obcí tyto finance vynakládat, z důvodu slabého zažití těchto struktur a nevíry v jejich prospěch pro spolupracující obce.

Druhou variantou návrhu je proces formování metropolitních regionů na základě neformální institucionalizace. Autoři Ježek a kol. (2015) uvádí, že v podmínkách ČR je tato varianta bližší vývojovému stádiu metropolitních oblastí. Konkrétněji je založena na Bottom-Up přístupu, který spočívá na postupném utváření a rozšiřování oblasti dotčeného území, participujících aktérů a oblasti zájmu. Vychází z dobrovolné meziobecní či regionální spolupráce a směřuje k ustanovení metropolitní oblasti. Tuto variantu považují vzhledem k existenci metropolitních oblastí vymezených na základě dobrovolného nástroje ITI za vhodnou a bližší vývojovému stádiu metropolitních oblastí ČR. Určitá komunikační platforma, která napomůže řešit společné problémy a zajistí harmonizaci jednotlivých, dosud oddělených, opatření, je zajištěna jádrovými

městy oblastí (Brno, Praha, Plzeň, Ostrava, Olomouc, Pardubice, Ústí nad Labem). Zároveň je tato platforma vhodným prostředkem pro zvětšení důvěry mezi zapojenými aktéry, a to i těch ze soukromého sektoru. Právě pro participaci aktéru z veřejného sektoru se doporučuje založení *marketingových asociací* v daných metropolitních oblastech. Asociace by sdružovala nejen zmíněné členy místní samosprávy a odbory, ale i zástupce soukromého sektoru. Cíle marketingové asociace by směřovaly na propagaci metropolitní oblasti. Dále by mělo být snahou metropolitních oblastí zapojení se do sítě Metrex, jež je mezinárodní platformou, která by napomohla k řízení českých metropolitních oblastí v podobě inspirováním se od úspěšných států zapojených do programů Metrex. Právě přijetí do této sítě může být bráno jako silný argument pro oficiální uznání metropolitní oblasti. Vytvoření metropolitní oblasti by dle autorů mělo spočívat na základních principech spolupráce v rámci oblasti. Těmito principy je myšlen princip subsidiarity týkající se oblasti zpracovávání projektů, princip prostorové a tematické otevřenosti a princip konsensu (společného postoje). Uvedené principy se jeví jako vhodné pro aplikaci v ČR, a to z důvodu demokratického pojetí státu.

V návaznosti na posledně jmenovaný princip společných postojů v rozhodovacích procesech se doporučuje zřízení demokratického orgánu, který bude zodpovídat za klíčová rozhodnutí – tzv. *Rada metropolitní oblasti*. Rada by představovala nejvyšší orgán metropolitní oblasti a byla by složena ze starostů dotčených měst, kteří by se automaticky stávali tzv. metropolitními radními. Členy Rady metropolitní oblasti by doplňovali zástupci krajů a městských obvodů. Počet zástupců by byl dán proporční velikostí jednotek. Její úkol by spočíval ve správě celé oblasti, především v realizaci projektů, které byly v rámci dané oblasti přijaté, nebo ve schvalování Akčního metropolitního plánu. Nové právní možnosti pro správu metropolitních oblastí jsou kladně hodnoceny i v případě Španělska – metropolitní oblasti Madrid (Voets, 2013). Je však nutné připomenout, že v západní Evropě jsou modely metropolitního řízení více rozvinuté, proto je sice lze považovat za ověřené a přijatelné, avšak v podmínkách ČR aplikovatelné s odstupem času.

Stejně jako mají města své starosty a v čele krajů je hejtman, měl by také metropolitní oblast zastávat nejvyšší politickou reprezentativní funkcí příslušný orgán. Proto navrhuji zřízení funkce (orgánu) *prezident/prezidentka metropolitní oblasti*. Funkční

období by mělo být stejně dlouhé, jako v případě funkce starosty a hejtmana, tedy čtyřleté.

Na základě principu subsidiarity je dále doporučeno v rámci metropolitní oblasti zřízení několika skupin – tzv. **odborná fóra**, jejichž úkolem bude definování strategií a projektů. Každé fórum bude specializováno na odlišnou oblast zájmu, které budou zároveň v celku definované jako prioritní celé metropolitní oblasti. Jedná se například o oblast ekonomiky, infrastruktury, dopravy a plánování, vědy a výzkumu, sportu, cestovního ruchu, kultury, anebo ochrany klimatu. Co se týče počtu odborníků ve fórech dohromady, návrhem je počet v řádu stovek (cca 500 členů), pro zajištění větší odbornosti.

Možnost podílet se na metropolitním řízení by měla být umožněna i **zástupcům firem a univerzit** dané metropolitní oblasti. Tato skutečnost by mohla směřovat k synchronizaci zájmů a všech aktérů napříč oblastí i jednotlivými sektory. Tematické oblasti spadající pod metropolitní oblast se mohou neustále rozšiřovat, což vychází ze základního principu tematické a prostorové otevřenosti. Stejně tak je nutné zajistit prostorové rozšíření například v podobě např. integrovaného systému veřejné dopravy.

Součástí návrhu je, aby participační rozhodování v metropolitních oblastech bylo podpořeno prostřednictvím platform, které aktivně zapojují všechny věkové a různorodé **skupiny občanů** a posilují tak jejich postavení v rozhodování. Jedná se o ženy, mladé lidi, komunity a menšiny. Tato skutečnost může vést k posílení vnímání metropolitních oblastí v pozitivním slova smyslu (patriotismus) a zapojení se tak všech příslušných občanů do procesu rozhodování o jejím budoucím rozvoji, a to pomocí osobních upozornění na nedostatky, které tyto skupiny lidí vnímají. Konkrétní forma platformy může představovat soustavný strukturovaný dialog, či účelné konzultace mezi místními institucemi a nestátními participujícími aktéry. Pracovní tým OSN pro HABITAT III (2015) ve své zprávě doporučuje k posílení participace občanů a zajištění odpovědnosti použít **chytré inovační technologie**. Toto doporučení se přijímá z důvodů, že dojde také k inovaci VS, usnadnění shromažďování údajů a informací z rozsáhlé metropolitní úrovně, čímž se podpoří místní plánování a urbanistický rozvoj oblasti bude lépe sledován.

Souhrnně je nutné zdůraznit, že formování funkčních metropolitních oblastí v České republice, především ve vztahu k probíhající a zintenzivňující se urbanizaci, je po praktické stránce velmi žádoucí. Lze proto souhlasit s názorem Ježka a kol., (2015b), kteří ve své studii tvrdí, že z ekonomického hlediska může vést spolupráce na úrovni metropolitních oblastí ke zvýšení účinnosti kladných aglomeračních efektů (zejména urbanizačních úspor) a k následnému rozšíření těchto efektů za jejich administrativní hranice. Metropolitní oblasti disponují mnoha konkurenčními výhodami, které představuje větší trh práce, lepší dopravní obslužnost a dostupnost, širší nabídka znalostně orientovaných obchodních služeb aj. Naopak v některých metropolitních oblastech může dojít k řadě nevýhod, jako jsou vysoká a stoupající cena nemovitostí, znečištění životního prostředí, dopravní neprůjezdnost apod. Snaha metropolitních oblastí by tedy měla spočívat v omezování aglomeračních nevýhod a podporování výhod pomocí vhodných intervencí a kooperace. Aglomeračními výhodami metropolitních oblastí se zabývají také Šašinka a Zvara (2014) kteří upřesňují, že institucionalizaci metropolitních oblastí lze považovat za řešení pozitivních (a dokonce i některých negativních) metropolitních externalit, které mohou být ekonomicky efektivní v okamžiku, kdy metropolitní oblast účinněji řeší svoje externality v rámci své vymezené správní oblasti. Proto lze přijmout názor autorů, který je v souladu s konstruováním vlastních návrhů, a uvádí, že institucionalizace metropolitní oblasti jako celku je realizována s cílem maximalizovat užitek celé metropolitní oblasti, nikoli pouze jednotlivce.

7 Závěr

Hlavním cílem předkládané závěrečné práce bylo srovnat postavení metropolitních oblastí v regionální politice České republiky a Francie. Následně se také jednalo o posouzení míry institucionalizace metropolitních oblastí v ČR. Předpokladem bylo, že rozvoj metropolitních oblastí v České republice, jakožto státu střední Evropy se stále liší, respektive zaostává za modelem metropolitních oblastí Francie, řadící se do modelu států západní Evropy, v níž mají, a to vzhledem k historicky rozdílnému pojetí za vlád komunismu, propracovanější a rozvinutější systém metropolitního řízení.

Za pomoci komparativní analýzy s využitím hodnotících kritérií (Top-down přístup, Bottom-Up přístup, územní členění a řešená témata) bylo zjištěno, že metropolitní oblasti a jejich řízení jsou v České republice prozatím slabě vyvinuty, oproti těm francouzským, které vykazují silné metropolitní řízení. Za hlavní příčiny, které se promítají do slabého, či téměř neexistujícího utváření českých metropolitních oblastí v regionální politice, lze v rámci *Top-Down přístupu* označit následující faktory:

- Skutečnost relativně pasivní role státu po dlouhou dobu. Ačkoliv je zaznamenán určitý posun k více aktivní a podpůrné roli českého státu, jde spíše o výsledek vnějšího tlaku EU v podobě europeizace nástrojů regionální politiky.
- Dalším faktorem, který měl vliv na ignoraci metropolitní dimenze v regionální politice, byla a stále je výše zmíněná tzv. institucionální dualita. Tato skutečnost znamená existenci dvou plánovacích subsystémů (prostorové a regionální plánování), utvořených už před rokem 1989, která značně komplikuje implementaci konceptu metropolitních oblastí.
- Klíčovým nástrojem, který by mohl vést k nastartování a rozvoji metropolitních oblastí v České republice se jeví Integrované územní investice, jejichž cílem je podporování principu integrace metropolitních oblastí na základě velkých projektů a měkké institucionalizace. Nebereme-li v potaz samotnou formální politickou institucionalizaci ITI oblastí, dalším faktorem je, jak dosavadní vývoj naznačuje, že nástroj ITI se chápe jen jako další alternativa k získání významných externích financí z EU, a ne jako možnost pro utváření funkčních metropolitních oblastí, na jejichž úrovni by bylo možné řešit komplikované úkoly horizontální koordinace sektorových přístupů obcí a měst.

Přesto, že i z pohledu metropolitních oblastí se nástroj ITI jeví, jako jakási „nezbytná formalita“, která napomůže k získání financí z evropských fondů, je podpora formování metropolitních oblastí zdola (*Bottom-Up přístup*) v České republice hodnocena zcela kladněji, nežli přístup podporování shora (státem). Nicméně i v tomto ohledu lze metropolitní oblasti ve Francii považovat za lépe řízené. Lokální aktéři disponují dlouhodobými zkušenostmi meziobecní spolupráce, která sehrála zásadní roli při formování metropolitních oblastí. Bottom-Up přístup byl v zásadě koncipován v souladu s protijdoucím přístupem shora, kde většina iniciativ meziobecní spolupráce byla dříve či později integrována do koncepce francouzské regionální politiky, čímž došlo k úspěšnému vytvoření stupně metropolitního řízení.

Územní členění ČR z hlediska metropolitních oblastí nevykazuje kompaktní systém, co se plošného pokrytí týče. Současné metropolitní oblasti nezahrnují všechny obce ČR, nýbrž jen ty, které byly zahrnuty do vymezení oblastí v jednotlivých Strategiích ITI, které navíc není jednotné. Ve Francii postupná podpora meziobecní spolupráce (včetně finanční) vyústila v zákonem vytvořené struktury sdružení – metropole, které zahrnují v podstatě všechny obce a disponují kompetencemi v oblasti samosprávy. Metropolitní oblasti ve Francii pokrývají celé území státu, respektive území metropolitní Francie, a vytváří tak funkční celek pro efektivnější realizaci regionální politiky.

Z *témat* regionální politiky týkajících se metropolitních oblastí jsou v ČR řešena pouze ta, která jsou podporována z evropských fondů. Naopak ve Francii je otázka programů a projektů na podporu rozvoje metropolitních oblastí v pokročilejším stádiu a zaměřuje se více na specifitější problémy dané oblasti i bez ohledu na financování z EU.

Na základě komparace lze považovat předpoklad za naplněný, kdy všechna hodnotící kritéria – podpora státu, lokální podpora, územní členění, témata řešená v rámci metropolitních oblastí – prokázala nižší míru podpory metropolitních oblastí v regionální politice České republiky.

Nicméně, je nutné zdůraznit, že formování funkčních metropolitních oblastí v České republice, především ve vztahu k probíhající a zintenzivňující se urbanizaci, se po praktické stránce jeví jako velmi žádoucí. Důležitou roli sehrává míra jejich institucionalizace, která vzhledem k historii a současným podmínkám je považována za

neformální, a postupnou aplikací navržených řešení může směřovat k jejímu formálnímu pojetí. *Návrhy institucionalizace metropolitních oblastí* jsou:

- Prohlubování spolupráce ITI v dalším programovém období,
- vnitrostátní strategie pro metropolitní rozvoj na základě inovací (*Pakt státní metropole*),
- marketingové asociace,
- Rada metropolitní oblasti,
- prezident/prezidentka metropolitní oblasti,
- odborná fóra,
- participace zástupců firem a univerzit,
- participace všech skupin občanů,
- chytré inovační technologie.

Téma metropolitních oblastí a jejich formování je považováno za poměrně nové a pro regionální politiku v současnosti za aktuální. Zpracování této práce je přínosem nejen k celkové problematice metropolitních oblastí, ale také přispívá ke konkrétnímu řešení této problematiky v České republice. Proto s ohledem na využitelnost je diplomová práce zpracována ve spolupráci s Kanceláří metropolitní spolupráce a marketingu Magistrátu města Brna, i s možností jejího využití touto institucí.

8 Zdroje

8.1 Tištěné zdroje

BALÍK, Stanislav. *Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada Publishing, 2009, 256 s. ISBN: 978-80-247-2908-4.

BERG, Leo van den. *Urban Europe: A Study of Growth and Decline*. 1st ed. New York: Pergamon Press, 1982, ISBN 978-1483125015.

BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011, 342 s. ISBN 978-80-246-1974-3.

CAPELLO Roberta a Peter NIJKAMP. *Handbook of Regional growth and Developmnet Theories*. Chletenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2009, 529 s. ISBN 978 -1-84720-506-3

DOČKAL, Vít. *Regionální politika EU a naplňování principu partnerství: případové studie České republiky, Německa, Francie a Slovinska*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006, 153 s. ISBN 80-210-4012-2.

FRATESI, Ugo and Lanfranco SENN. *Regional Growth, Connection and Economic modeling: An Introduction*. In *Regionální disparity a regionální politika: Česká republika v programovém období 2007-2013*.

GOODALL, Brain. *Dictionary of Human Geography*: London: Penguin, 1987, 509 s. ISBN 0140510958.

HÁJEK, Oldřich. *Regionální disparity a regionální politika: Česká republika v programovém období 2007-2013*. Žilina: Georg, 2011, 166 s. ISBN 978-80-89401-50-5.

HAMPL, Martin. *Geografická organizace společnosti v České republice: Transformační procesy a jejich obecný kontext*. Praha: DemoArt pro Univerzitu Karlovu, Přírodovědeckou fakultu, 2005. ISBN 80-86746-02-X.

HAMPL, Martin, Karel KÜHNL a Václav GARDAVSKÝ. *Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR*. Praha: Univerzita Karlova, 1989, 255 s.

HORSKÁ, Pavla, Eduard MAUR a Jiří MUSIL. *Zrod velkoměsta: urbanizace českých zemí a Evropa*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2002. 352 s. ISBN 80-7185-409-3.

CHALUPA, Petr a Dana HÜBELOVÁ. *Sídelní struktury v přehledu a cvičeních*. Brno: Mendelova univerzita, 2011, 101 s. ISBN 978-80-7375-506-5

JEŽEK, Jiří a kolektiv. *Spolupráce obcí a měst. České a evropské přístupy ke slučování obcí a meziobecní spolupráci*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2015a, 212 s.

ISBN 978-80-261-0698-2. Dostupné také z:

https://www.zcu.cz/export/sites/zcu/pracoviste/vyd/online/FEK_SpolupraceObciAMest.pdf.

JOHNSTON, R. J. (ed.). *The Dictionary of Human Geography*. Vyd. 4. Cambridge: Blackwell Publishers, 2000. ISBN 0631205616.

KERROUCHE, E. *France and Its 36,000 Communes: An Impossible Reform?* In BALDERSHEIM, H; ROSE, L. E. (eds.) *Territorial Choice: The Politics of Boundaries and Borders*. 1. Vyd. New York: Palgrave Macmillan, 2010. s. 160-179.

Kolektiv autorů. *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 455 s. ISBN 978-80-7380-086-4.

KOSTELECKÝ, Tomáš a Daniel ČERMÁK. *Metropolitan areas in the Czech republic - Defensions, basic characteristics, patterns of suburbanisation and their impact on political bahaviour*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, 57 s. ISBN 8073300648.

KOSTELECKÝ, T., ILLNER, M., VOBECKÁ, J. *Metropolitan Governance in the Czech Republic. Governing Metropolises: Profi les of Issues and Experiments on Four Continents*. Quebec: Les Presses de l'Universite Laval. 2007. In: JEŽEK, Jiří a kol. *Strategické plánování obcí, měst a regionů. Vybrané problémy, výzvy a možnosti řešení [online]*. 1. Vydání. Praha, Wolters Kluwer ČR, 2015b. 216 s.

KUBEŠ, František. *Regionální rozvoj ČR v kontextu EU*. Přednáška v rámci státního předmětu „Udržitelný rozvoj regionů“ v Brně dne 16. 3. 2017. Rukopis.

MALINOVSKÝ, Jan a Jiří JEŽEK. *Regionální rozvojové agentury: případové studie západoevropských a přehled výsledků činností agentur České republiky*. Ostrava: VŠB - Technická univerzita, 2004. ISBN 80-248-0746-7.

MOLLE, Willem. *The Economics of European Intergtion: Theory, Practise, Policy*. Dartmouth, Hants, 1990, 587 s. ISBN 978-0754621881. In: WOKOUN, René. *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*. Praha: Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0517-7.

MOREAU J. *Administration régionale, départementale et municipale*. Paříž: Dalloz, 2004, s. 140.

MULÍČEK, Ondřej. *Geografie sídel*. 2008. In: Toušek, V., Kunc, J., Vystoupil, J. a kol.: *Ekonomická a sociální geografie*. Aleš Čeněk s.r.o, Plzeň, 2008 s. 97–130. ISBN 978-80-7380-114-4

MUSIL, Jiří. *Proměny urbánní sociologie ve Spojených Státech a v Evropě 1950 – 2000*. Sociologický časopis, 2003. ISSN 0038-0288. In: ŠAŠINKA, Petr. *Několik úvodních poznámek k problematice institucionalizace metropolitních oblastí v kontextu vývoje urbanizace v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 677-682. ISBN 978-80-210-6840-7.

NEL-LO, Oriol a Renata MELE. *Cities in the 21st century*. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2016, 307 s. ISBN 978-1-138-11964-2.

POTŮČEK, Martin a kol. *Veřejná politika*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, upravené vydání, 399 s. ISBN 80-86429-50-4.

STEJSKAL, Jan a Jaroslav KOVÁRNÍK. *Regionální politika a její nástroje*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 212 s. ISBN 978-80-7367-588-2.

ŠAŠINKA, Petr. *Několik úvodních poznámek k problematice institucionalizace metropolitních oblastí v kontextu vývoje urbanizace v České republice*. In V. Klímová, V. Žítek. XVII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 677-682, 6 s. ISBN 978-80-210-6840-7.

ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra a kol. *Ekonomické a bezpečnostní dopady (sub)urbanizace*. Hradec Králové, 2013, 233. ISBN 978-80-87756-04-1.

Velký sociologický slovník. 2. svazek, P-Z. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

VOETS, Joris et al. *Metropolitan Areas in Action (MAIA)*. Závěrečná zpráva. Ghent: University of Ghent, 2013.

VOTRUBEC, Ctibor. *Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě*. Praha: Academia, 1980, 393 s.

WOKOUN, René. *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*. Praha: Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0517-7.

WOKOUN, René a Pavel Mates. *Management regionální politiky a reforma veřejné správy*. 1. vyd. Praha: Linde, 2006. 351 s. ISBN 80-7201-608-3.

WOKOUN, René. *Regionální rozvoj: (výchozí podmínky regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde, 2008, 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0.

8.2 Internetové zdroje

BEAUJEU-GARNIER, J. a G. Chabot. *Traité de géographie urbaine*[online]. Paris, 1965[cit. 18. 01. 2017]. s. 211-215. Dostupné z: http://www.persee.fr/doc/geo_0003-4010_1965_num_74_402_16818

CAISSE DES DÉPÔT. *Pacte Etat-métropoles: l'innovation urbaine au cœur du développement territorial* [online]. 2016 [cit. 19. 04. 2017]. Dostupné z: <http://www.caissedesdepots.fr/pacte-etat-metropoles-linnovation-urbaine-au-coeur-du-developpement-territorial>

ČESKO. *Zákon č. 128 ze dne 12. dubna 2000 o obcích*[online]. 2017 [cit. 19. 01. 2017]. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>.

ČESKO. *Zákon č. 248 ze dne 29. června 2000 o podpoře regionálního rozvoje*[online]. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-248>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Malý lexikon obcí České republiky – 2016 [online]*. 2016 [cit. 10. 03. 2017]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-ceske-republiky-2016>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo [online]*. 2017 [cit. 10. 03. 2017]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obytelstvo_lide

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Trh práce ČR 1993-2005[online]*. 2006 [cit. 10. 03. 2017]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/trh-prace-v-cr-1993-2005-8cxzvdqjig>

DĄBROWSKI, Marcin. *Shallow or deep Europeanisation? The uneven impact of EU cohesion policy on the regional and local authorities in Poland [online]*.

In *Environment and Planning C: Government and Policy*. 2012 [cit. 25. 03. 2017]. 730–745 s. Dostupné z:

www.researchgate.net/publication/255758413_Shallow_or_deep_Europeanisation_The_uneven_impact_of_EU_Cohesion_policy_on_the_regional_and_local_authorities_in_Poland

DĄBROWSKI, Marcin. *EU cohesion policy, horizontal partnership and the patterns of sub-national governance: Insights from Central and Eastern Europe [online]*.

In *European Urban and Regional Studies*. 2014 [cit. 25. 03. 2017]. 364–383 s.

Dostupné z:

www.researchgate.net/publication/255758350_EU_cohesion_policy_horizontal_partnership_and_the_patterns_of_subnational_governance_Insights_from_Central_and_Eastern_Europe

DE PROPRIS, Lisa. *Reconciling cohesion and competitiveness through eu cluster policies?* Policy Studies, 2007, vol. 28, no. 4, s. 327-345.

EROI, Antonio. *Good Governance in Metropolitan area[online]*. 2016 [cit. 20. 03.

2017]. Dostupné z: http://www.strettoweb.com/wp-content/uploads/2016/06/Good-gov-of-metropolitan-areas_en.pdf

EUROSTAT. *History of NUTS[online]*. 2016 [cit. 10. 03. 2017]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/history>

FRANCE PUB. *The Regions of France*[online]. 2016 [cit. 10. 03. 2017]. Dostupné z: http://www.france-pub.com/list_regions.html

GEIßLER, Hana a Magdalena MOURALOVÁ. Komparativní přístupy při zkoumání veřejných politik [online]. 2011 [cit. 10. 04. 2017]. Dostupné z: iss.fsv.cuni.cz/ISS-138-version1-100224_geissler_mouralova_komparace.doc

GOUVERNEMENT. *Reform of Territorial Organization. Metropole* [online]. 2017a [cit. 10. 04. 2017]. Dostupné z: <http://www.gouvernement.fr/action/les-metropoles>

GOUVERNEMENT. *Reform of Territorial Organization. Territorial Reform*[online]. 2017b [cit. 10. 04. 2017]. Dostupné z: <http://www.gouvernement.fr/action/la-reforme-territoriale>

GOUVERNEMENT. *The State-Metropolis Pakt: Innovation in the Service of the Territories* [online]. 2017c [cit. 19. 04. 2017]. Dostupné z: <http://www.gouvernement.fr/pacteetatmetropoles-l-innovation-au-service-des-territoires>

GOUVERNEMENT. *The State-Metropolis Pakt*[online]. 2017d [cit. 19. 04. 2017]. Dostupné z: <http://www.gouvernement.fr/conseil-des-ministres/2016-07-06/le-pacte-etat-metropoles->

GIBSON, Campbell. *The Population in Large Urban Concentrations in the United States, 1790- 1980: A Delineation Using Highly Urbanized Counties.* [online]. New York: Springer, 1987 [cit. 10.11.2016]. s. 601-614. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/2061395?seq=1#page_scan_tab_contents

HALÁS, Marián; M. FŇUKAL a Š. BRYCHTOVÁ. *Základy geografie obyvatelstva a sídel 2*[online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013[cit. 18. 01. 2017]. Dostupné z: <http://geography.upol.cz/soubory/studium/DS-GVS/Opora-DOBY2.pdf>

HALL, Peter. *The Future of Metropolis and its Form*[online]. London, 1997 [cit. 26.02.2017]. Dostupné z: <http://rsa.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00343409750134647?needAccess=true>

CHAKRAWARTI, P. *The Dispersed City.* Ekistics 376–378, 1996. In: SÝKORA, Luděk.(ed.). *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky* [online]., Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karoly, 2003 s. 55-79. Dostupné

z:http://sreview.soc.cas.cz/uploads/e88e472dbbe36d1bb0e40baed8e7459faee0df1c_189_26syko16.pdf

CHAMBRE-DE COMMERCE FRANCO-TCHÉQUE. *Základní údaje o Francii [online]*. 2017 [cit. 06. 03. 2017]. Dostupné z: <http://www.ccft-fcok.cz/cz/index.asp?p=cisla-informace-statistiky-Francie>

CHURSKI, Peter. *Problem areas in Poland in terms of objective of European Union's regional policy*. European Planning Studies [online]. Poznaň: Adam Mickiewicz University, 2005 [cit. 25. 01. 2017] vol. 13, no. 1, s. 45- 72. Dostupné z: <http://www.staff.amu.edu.pl/~chur/bibliografia/PROBLEM%20AREAS.pdf>

INSTITUT PLÁNOVÁNÍ A ROZVOJE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. *Integrovaná strategie pro ITI Pražské metropolitní oblasti [online]*. Praha, 2016 [cit. 25.01.2017]. Dostupné z: https://rsk-sk.cz/dokumenty/in/iti/Strategie_ITI_PMO_pripominkovana_2016-08.pdf

JEŽEK, Jiří a kol. *Strategické plánování obcí, měst a regionů. Vybrané problémy, výzvy a možnosti řešení [online]*. 1. Vydání. Praha, Wolters Kluwer ČR, 2015b. 216 s. [cit. 15.03.2017]. Dostupné z: https://fek.zcu.cz/blob.php?table=internet_list&type=FileType&file=Data&name=FileName&idname=IDInternet&id=4530

JOINING FORCES. *Řízení metropolí a konkurenceschopnost evropských měst [online]*. 2008 [cit. 25. 03. 2017]. Dostupné z: http://urbact.eu/sites/default/files/import/Projects/Joining_Forces/outputs_media/Joining_Forces-BS-Vol1-Czech.pdf

KATEDRA SOCIÁLNÍ GEOGRAFIE A REGIONÁLNÍHO UK. *Suburbanizace [online]*. Praha, 2014 [cit. 24. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.suburbanizace.cz/slovnicek.htm>

KNIELING, Jörg. *Metropolitan regions: Definitions, Typologies and Recommendations for Development Cooperation [online]*. Bonn, 2014 [cit. 14. 11. 2016]. Dostupné z: http://www2.giz.de/wbf/4tDx9kw63gma/MetropolitanRegions_Definitions_Typologies.pdf

KYPETOVÁ, Jaroslava. *Deset let francouzské meziobecní spolupráce – úspěch, který vyvolal další reformu [online]*. Deník veřejné správy. 2010 [cit. 26.03.2017]. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6433218>

KYPETOVÁ, Jaroslava. *Kraje se budou slučovat, alespoň ty francouzské [online]*. Deník veřejné správy. 2014 [cit. 06.03.2017]. Dostupné z: <http://denik.obce.cz/clanek.asp?id=6678639>

KYPETOVÁ, Jaroslava. *Spolupráce obcí ve Francii vrcholí – od ledna už jen Velká Paříž [online]*. Deník veřejné správy. 2015 [cit. 06.03.2017]. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6704162>

SPF GROUP. *Integrovaná strategie rozvoje Brněnské metropolitní oblasti pro uplatnění nástroje integrované územní (ITI) [online]*. Brno, 2015 [cit. 06.01.2017].

Dostupné z:

http://www.brno.cz/fileadmin/user_upload/sprava_mesta/Strategie_pro_Brno/dokumenty/iti/ISR_BMO_ITI_final_bez_priloh.pdf

MARYÁŠ, Jaroslav a Jiří VYSTOUPIL. *Ekonomická geografie: distanční studijní opora: pracovní text [online]*. 1. Vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 151 s. Dostupné z: www.econ.muni.cz/~Maryas/Skripta/eg-dso-prac.doc

METREX. *Metropolitan Dimension. Position Statement [online]*. Stuttgart, 2014 [cit. 06.01.2017]. Dostupné z: <http://www.eurometrex.org/Docs/METRO-D/METREX-Metropolitan-Dimension-Position-Statement.pdf>

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Dohoda o partnerství pro programové období 2014-2020 [online]*. Praha, 2016a [cit. 13. 03. 2017]. Dostupné z: [https://www.strukturalni-fondy.cz/getmedia/6008d9a7-121d-4b55-b141-4cd8ce98b826/Dohoda-o-partnerstvi-\(2-revize-prosinec-2016\)_2.pdf?ext=.pdf](https://www.strukturalni-fondy.cz/getmedia/6008d9a7-121d-4b55-b141-4cd8ce98b826/Dohoda-o-partnerstvi-(2-revize-prosinec-2016)_2.pdf?ext=.pdf)

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Integrované územní investice [online]*. Praha, 2016b [cit. 31.03.2017]. Dostupné z: <http://www.dotaceeu.cz/cs/Microsites/uzemni-dimenze/Integrované-nastroje/ITI>

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Metodický pokyn pro využití integrovaných nástrojů v programovém období 2014-2020 [online]*. Praha, 2015

[cit. 31.03.2017]. Dostupné z: <http://www.dotaceeu.cz/getmedia/686e331b-6621-47a4-8002-f8dfc016b351/Metodicky-pokyn-pro-vyuziti-integrovanых-nastroju-v-programovem-obdobi-2014-202-verze-2.pdf?ext=.pdf>

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Strategie regionálního rozvoje ČR z roku 2000 [online]*. Praha, 2000 [cit. 04.03.2017]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Podpora-regionu/Koncepce-Strategie/Archiv/Strategie-regionalniho-rozvoje-CR-z-roku-2000>

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Strategie regionálního rozvoje ČR na roky 2007-2013[online]*. Praha, 2006 [cit. 04. 03.2017]. Dostupné z: www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Podpora-regionu/Koncepce-Strategie/Archiv/Strategie-regionalniho-rozvoje-Ceske-republiky-na

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014-2020 [online]*. Praha, 2013[cit. 04.01.2017]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf?ext=.pdf>

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Struktury meziobecní spolupráce ve Francii[online]*. 2005 [cit. 04. 03. 2017]. Dostupné z: file:///C:/Users/nela/Downloads/Struktury_meziobecni_spolupr%C3%A1ce_ve_Francii.pdf

NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. *Klasifikace jednotek NUTS [online]*. 2008 [cit. 04. 03. 2017]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/klasifikace-jednotek-nuts>

OECD. *OECD Regional Outlook 2016: Productive Regions for Inclusive Societies[online]*. Paris: OECD Publishing, 2016[cit. 25.01.2017]. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/urban-rural-and-regional-development/oecd-regional-outlook-2016_9789264260245-en#.WI8ytnhBaQ#page1

OUŘEDNÍČEK, Martin a Jana TEMELOVÁ. *Současná česká suburbanizace a její důsledky [online]*. Praha, 2008[cit. 25.02.2017]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/soucasna-ceska-suburbanizace-a-jeji-dusledky.aspx>

OUŘEDNÍČEK, Martin. *Suburbanizace: Co to je a jaké to má podoby [online]*. 2014 [cit. 25.02.2017] Dostupné z: http://suburbanizace.cz/01_theorie_suburbanizace.htm

OUŘEDNÍČEK, Martin a kol. *Vymezení funkčního území Pražské metropolitní oblasti pro potřeby uplatnění integrovaných územních investic [online]*. Praha, 2014b [cit. 05.03.2017]. Dostupné z: http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/ssp/ITI/Podprna_analza_Strategie_k_ITI.pdf

PĚCHULA Martin; Jana KOUŘILOVÁ a René WOKOUN. *Regionální politika v EU a v ČR [online]*. Praha, 2011 [cit. 04. 01. 2017]. Dostupné z: http://kreg.vse.cz/wp-content/uploads/2011/04/RP_Regionalni-politika-EU-a-v-CR.pdf

Pracovní tým HABITAT. *HABITAT III [online]*. New York, 2015 [cit. 10.04.2017]. Dostupné z: www.europeanhabitat.com/wp-content/uploads/2016/03/6-Rizeni-mest.docx

RYŠAVÝ, Aleš. *Být, či nebýt metropolitní oblastí? Cinkot peněz EU napoví [online]*. 2014 [cit. 06. 01. 2017]. Dostupné z: <http://moderniobec.cz/byt-ci-nebyt-metropolitni-oblasti-cinkot-penez-eu-napovi/>

SALET, Willem, THORNLEY, Andy and KREUKELS, Anton. *Metropolitan Governance and Spatial Planning. Comparative Case Studies of European City-Regions [online]*. London: Spon Press, 2003 [cit. 24. 11. 2016]. Dostupné z: [http://rozup.ir/up/mahpic/forum/book/_Anton_Kreukels__Metropolitan_Governance_and_Spati\(www.mahpic.ir\).pdf](http://rozup.ir/up/mahpic/forum/book/_Anton_Kreukels__Metropolitan_Governance_and_Spati(www.mahpic.ir).pdf)

STATISTIC CANADA. *Census metropolitan area (CMA) and census agglomeration (CA) [online]*. Ottawa, Ontario, 2015 [cit. 24. 02. 2017]. Dostupné z: <https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2011/ref/dict/geo009-eng.cfm>

STATUTÁRNÍ MĚSTO MĚRNO. *Vymezí území Brněnské metropolitní oblasti [online]*. Brno, 2017 [cit. 24. 02. 2017]. Dostupné z: <http://www.brno.cz/iti/vymezeni-uzemi-brnenske-metropolitni-oblasti-bmo/>

SVAZ MĚST A OBCÍ ČR. *Hlavní cíle [online]*. Praha, 2017 [cit. 01. 04. 2017]. Dostupné z: <http://www.smocr.cz/cz/svaz-mest-a-obci-cr/hlavni-cile/default.aspx>

SVAZ MĚST A OBCÍ ČR. *Výroční zpráva 2015 [online]*. Praha, 2015 [cit. 01. 04. 2017]. Dostupné z: <http://www.smocr.cz/data/fileBank/59019dc2-89b5-4230-93fe-fb2a5fdc65f7.pdf>

SVAZ MĚST A OBCÍ ČR. *Odůvodnění potřeby projektu „Podpora meziobecní spolupráce“ [online]*. Praha, 2013 [cit. 01. 04. 2017]. Dostupné z: <http://smocr.cz/obcesobe/news/oduvodneni-potrebnosti-projektu-podpora-meziobecni-spoluprace/index.html>

SVOBODOVÁ, Hana, Eduard HOFMANN a Antonín VĚŽNÍK. *Vybrané kapitoly ze socioekonomické geografie České republiky [online]*. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [cit. 04. 02. 2017]. Dostupné z:

http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pdf/js13/geograf/web/skripta/SE_geografie_CR.pdf

SÝKORA, Luděk. *Suburbanizace a její společenské důsledky [online]*. Praha:

Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, 2003 [cit. 24. 02. 2017]. Dostupné z:

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/e88e472dbbe36d1bb0e40baed8e7459faee0df1c_189_26syko16.pdf

ŠAŠINKA, Petr a Jan ZVARA. *Institutionalization of Metropolitan Areas as Possible Solution of Agglomeration Externalities in the Context of Urbanization Development in the Czech Republic*. Acta Universitatis Agriculturae et 87 Silviculturae Mendelianae Brunensis, Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2014 [cit. 24. 02. 2017], roč. 62, č. 6, s. 1451-1463. Dostupné z: https://acta.mendelu.cz/media/pdf/actaun_2014062061451.pdf

TOSICS, Ivan. *Densification beyond the city centre: urban transformation against sprawl. [online]*. 2017 [cit. 06. 03. 2017]. Dostupné z: <http://urbact.eu/densification-beyond-city-centre-urban-transformation-against-sprawl>

WHO (World Health Organisation). *Urban population growth [online]*. 2016

[cit. 10. 11. 2016]. Dostupné z:

http://www.who.int/gho/urban_health/situation_trends/urban_population_growth_text/

WOKOUN, René; Martin PĚCHULA a Jana KOUŘILOVÁ. *Obecná regionální politika [online]*. Praha, 2011 [cit. 26. 01. 2017]. Dostupné z: http://kreg.vse.cz/wp-content/uploads/2011/04/RP_regpol-obecna-ucebnice.pdf.

UNITED NATIONS, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. *World Urbanization Prospects: The 2014 Revision, Highlights*[online]. 2014 [cit. 28.01.2017]. Dostupné z: <https://esa.un.org/unpd/wup/Publications/Files/WUP2014-Highlights.pdf>

VERNER, Pavel. *Implementace regionální politiky ve Francii*. Brno, 2006 [cit. 26. 03. 2017]. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/102956/fss_b/BP_Verner_102956_EVS_Francie.pdf

UNITED NATIONS, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. *The World's Cities in 2016 – Data Booklet* [online]. 2016 [cit. 28. 01. 2017]. Dostupné z: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/urbanization/the_worlds_cities_in_2016_data_booklet.pdf

WOLLMANN, H. *Reorganizing Local Government: Between Territorial Consolidation and Two-tier Intermunicipality* [online]. 2011 [cit. 10. 04. 2017]. Dostupné z: <http://amor.cms.huberlin.de/~h0598bce/docs/HW-2011-Reorganizing-Local-Government.pdf>

WORLD BANK. *Urban population (% of total)*[online]. 2016 [cit. 28. 02. 2017]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?end=2015&locations=CZ&start=1960&view=chart>

9 Seznam použitých zkratk

CMA – Census Metropolitan Area

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

EPCI – Etablissements publics de coopération intercommunale = veřejná zařízení
meziobecní spolupráce

ERDF – Evropský fond pro regionální rozvoj

ESIF – Evropské strukturální a investiční fondy

EU – Evropská unie

EUR – Euro

FS – Fond soudržnosti

IMO projekt – International Metropolitan Observatory Project

IPMR – Integrované plány rozvoje měst

Kč – Koruna česká

LAU – Local administrative unit = místní správní jednotka

MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj

NUTS – Nomenklatura územních statistických jednotek

OECD – The Organisation for Economic Cooperation and Development
= Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

RP – regionální politika

RRA – regionální rozvojová agentura

SAN – Syndicats d'agglomération nouvelle = sdružení nových aglomerací

SF – strukturální fondy

SMA – Standard Metropolitan Area = standardní metropolitní areál

SMO – Svaz měst a obcí

SO OPÚ – správní obvod obce s pověřeným úřadem

SO ORP – správní obvod obce s rozšířenou působností

SRR – Strategie regionální rozvoje

TPU – Taxe professional unique = živnostenská daň

VS – veřejná správa

WB – World Bank = Světová banka

ŽP – životní prostředí

10 Seznam grafů, obrázků, tabulek

Seznam grafů

Graf č. 1: Světová populace dle velikostních tříd měst v letech 1990–2030

Graf č. 2: Vývoj míry urbanizace v ČR v letech 1960–2015

Graf č. 3: Vývoj míry nezaměstnanosti v krajích ČR v druhé polovině 90. let 20. století

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Města s jedním a více miliónů obyvatel v roce 2016 a 2030

Obrázek č. 2: Vývoj prostorové struktury sociálně geografického systému

Obrázek č. 3: Schematické modely urbanizace, suburbanizace, desurbanizace a reurbanizace

Obrázek č. 4: Metropolitní obalsti v ČR pro ITI

Obrázek č. 5: Metropolitní oblasti Francie dle *Le pacte État-Métropoles*

Obrázek č. 6: Územní členění regionů (na úrovni krajů Francie) před reformou

Obrázek č. 7: Nové regiony (NUTS 2) Francie od roku 2016

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Podíl obyvatel žijících ve městech (vyjádřeno v %)

Tabulka č. 2: Urbanizace vybraných států (vyjádřeno v %)

Tabulka č. 3: Administrativní členění ČR k 15. 12. 2016